

The Paradigm concerning the Statesman in Plato's *Politicus*

Vira Somboon^{*}

Akekalak Chaipumee^{**}

Abstract

This article aims to reinterpret Plato's *Politicus* in a manner distinct from previous scholarly interpretations, which have often characterized the dialogue as fragmented, haphazard, or lacking a unified presentation. Such perceptions have led to its diminished significance of *Politicus* among Plato scholars. This paper seeks to contribute to the ongoing debate by addressing these concerns through its central thesis on the statesman and the paradigm for statesmanship. It posits that *Politicus* presents an extensive, profound, and complex paradigm of statesmanship, utilizing metaphors and analogies from weaving, herding, and mythological epochs of deities. The paper's first main argument is that statesmanship constitutes a model for those possessing expertise in political governance,

^{*} Professor, Faculty of Political Science, Rangsit University, Pathumthani 12000, Thailand. Email: sbvira@yahoo.com

^{**} Assistance Professor, Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Science, Kasetsart University. Bangkok 10900, Thailand. Email: Akekalak.c@ku.th

^{***} Received June 3, 2024; Revised June 27, 2024; Accepted June 28, 2024.

2 วารสารรัฐศาสตร์พิจารณา

ปีที่ 11 ฉบับที่ 21

aimed at the welfare of the governed, irrespective of the scope or scale of relationships. A statesman, therefore, need not be an individual who wields direct authority but can also be an advisor, counselor, or a community member who accesses and applies such knowledge in their political life. The second argument emphasizes that the requisite knowledge and expertise of a statesman involve the ability to discern and interweave the various components of the political community appropriately and harmoniously. This process should be attuned to changes and practical timing, encompassing the integration of citizens' dispositions, functional groups, and the paradigm of the rule of law.

Key words: Plato's dialogue, Politicus, Statesman.

กระบวนทัศน์ว่าด้วยรัฐบุรุษใน โพลิติกส์ ของเพลโต

วีระ สมบูรณ์*

เอกลักษณ์ ไชยภูมิ**

บทคัดย่อ

บทความวิชาการชิ้นนี้ต้องการตีความบทสนทนาเรื่องโพลิติกส์ของเพลโตในลักษณะที่แตกต่างไปจากการตีความของนักวิชาการก่อนหน้านี้ที่เชื่อว่าบทสนทนาดังกล่าวมีลักษณะกระจัดกระจาย ไม่เป็นระบบ หรือสิ่งที่ต้องการนำเสนออย่างเป็นทางการเพียงอย่างเดียว อันเป็นเหตุที่ทำให้บทสนทนานี้ถูกลดทอนความสำคัญหรือถูกด้อยค่าลงในหมู่ผู้ที่ศึกษาความคิดของเพลโต ดังนั้นบทความวิชาการชิ้นนี้จึงต้องการเข้าไปมีส่วนในข้อถกเถียงเหล่านั้น โดยพยายามตอบคำถามดังกล่าวผ่านข้อเสนอหลักเกี่ยวกับรัฐบุรุษและกระบวนทัศน์สำหรับรัฐบุรุษ โดยเชื่อว่าโพลิติกส์ คือการนำเสนอ “กระบวนทัศน์” ว่าด้วยรัฐบุรุษ อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง และซับซ้อน โดยนำเอาพาราไดม์จากการถักทอ (weaving) การดูแลฝูงสัตว์ และตำนานว่าด้วยยุคแห่งเทพเจ้ามาใช้เป็นตัวแบบหรืออุปมาอุปไมย โดยมิข้อเสนอหลักประการแรกคือ ความเป็นรัฐบุรุษจัดได้ว่าเป็นแบบสำหรับผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการเมืองการปกครองเพื่อประโยชน์สุขของผู้อยู่

* ศาสตราจารย์, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, ปทุมธานี 12000, ไทย Email: sbvira@yahoo.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร 10900, ไทย Email: Akekalak.c@ku.th

*** ได้รับบทความ 3 มิถุนายน 2567; แก้ไขปรับปรุง 27 มิถุนายน 2567; อนุมัติให้จัดพิมพ์ 28 มิถุนายน 2567

ภายใต้การปกครองโดยไม่จำกัดหน่วยหรือขนาดของความสัมพันธ์ รัฐบุรุษจึงไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่ครอบครองหรือใช้อำนาจหน้าที่โดยตรงแต่อาจเป็นผู้ให้ความรู้ คำปรึกษาแนะนำหรือรวมไปจนถึงสมาชิกของชุมชนทางการเมืองที่เข้าถึงความรู้ดังกล่าวและนำมาใช้ในชีวิตทางการเมืองของตน ส่วนข้อเสนอประการที่สองคือความรู้ ความเชี่ยวชาญที่รัฐบุรุษควรมีคือการแยกแยะและถักทอองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของชุมชนทางการเมืองเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสมและสมดุลย์ โดยสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและช่วงจังหวะเวลาในทางปฏิบัติ ซึ่งหมายรวมถึงการถักทออุปนิสัยของกลุ่มพลเมือง กลุ่มที่ทำหน้าที่ต่างๆ และพาราไดม์ของนิติรัฐ

คำสำคัญ : บทสนทนาของเพลโต, โพลิติกส์, รัฐบุรุษ

บทนำ: ปัญหาเกี่ยวกับโสกราตีส (และเพลโต)

ในการศึกษาความคิด ทฤษฎี และปรัชญาการเมืองของโสกราตีส (Socrates) และเพลโต (Plato) มักมีความยากลำบากบางประการหนึ่งที่เรียกว่า “ปัญหาเกี่ยวกับโสกราตีส” (*Socratic problem*) เนื่องจากตลอดชั่วชีวิตของโสกราตีส เขาไม่ได้เขียนจดบันทึกเรื่องราวที่เกี่ยวกับความคิดและคำสอนของตัวเองออกมาเลย¹ แต่สิ่งที่

¹ สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นอาจเพราะโสกราตีสมอง ‘งานเขียน’ ว่าเปรียบเสมือนลูกกำพร้าว้าที่เปิดกว้างต่อการถูกตีความ นั่นก็เพราะงานเขียนโดยตัวของมันเองนั้นไม่สามารถที่จะปกป้องตัวเองได้เลย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สำหรับโสกราตีสแล้วงานเขียนนั้นเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อช่วยเตือนความทรงจำของผู้คนที่สามารถเรียนรู้ และคิดเรื่องราวต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองเท่านั้น หรือนักวิชาการบางท่านอย่าง Eric Havelock มองว่าสาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจากบริบททางภูมิปัญญาและการถ่ายทอดความรู้ในยุคสมัยของโสกราตีสและเพลโตกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากสังคมมุขปาถะ (oral society) ไปสู่สังคมที่เริ่มมีการใช้การเขียนเข้ามาแทนที่การบอกเล่าด้วยวาจา (Havelock, 1988)

โสกราตีสทำตลอดชีวิตคือการเดินทางไปพบปะผู้คนเพื่อสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้ที่ได้ชื่อว่ามีความรู้ในเรื่องราวแขนงต่าง ๆ ดังปรากฏผ่านบทสนทนาที่บรรดาสานุศิษย์หรือบุคคลที่เคารพยกย่องโสกราตีสเป็นผู้เขียนขึ้นมา เช่น โสกราตีสในบทสนทนาของเพลโต (Plato's dialogues) หรือนอกจากเพลโตแล้วยังมีงานเขียนบทสนทนาเกี่ยวกับโสกราตีสของเซโนฟอน (Xenophon's conversations of Socrates) หรือโสกราตีสที่ปรากฏในบทละครเชิงตลกขบขันเสียดสีสังคมเอเธนส์ของนักเขียนสุขนาฏกรรม (comedian) คนสำคัญที่มีชีวิตร่วมสมัยกับโสกราตีสอย่างอาริสโตฟาเนส (Aristophanes) เป็นต้น

แม้ในยามที่มีชีวิตอยู่โสกราตีสจะยังมีสานุศิษย์คนอื่น ๆ อย่างเอสคีนีส (Aeschines) ยูคลิดแห่งเมการา (Euclides of Megara) อาริสติปปุส (Aristippus) และแอนทิสธีนิส (Antisthenes) แต่ผลงานที่เกี่ยวข้องกับโสกราตีสของบุคคลเหล่านี้กลับไม่มีหลงเหลือต่อมาให้ศึกษาในยุคปัจจุบัน และทำให้การศึกษาค้นคว้าความคิดของตัวโสกราตีสวางอยู่บนตัวบทในงานของเซโนฟอนและเพลโตเป็นหลัก โดยเฉพาะบทสนทนาของเพลโตที่เป็นที่รู้จักและนิยมนำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าความคิดโสกราตีสของผู้คนในปัจจุบันมากที่สุด โดยมีจำนวนบทสนทนาที่หลงเหลือมาจนถึงยุคปัจจุบันทั้งสิ้น 43 เรื่อง (Shorey, 1933, p. vii) อย่างไรก็ตาม คำอธิบายของเพลโตเองเกี่ยวกับเนื้อหาของบทสนทนาที่เขาประพันธ์ขึ้นก็ได้สร้างความยากลำบากขึ้นมาอีกประการหนึ่งในการศึกษา นั่นเพราะตัวเพลโตเองได้อธิบายไว้จดหมายลำดับที่สองถึงบทสนทนาทั้งหลายของเขาว่า “ไม่มีสิ่งทีเรียกว่างานเขียนของเพลโตและจะไม่วันมีงานเขียนใดๆ ของเขา เพราะงานเขียนที่ปัจจุบันเรียกว่างานของเพลโตนั้นแท้จริงแล้วมาจากความพยายามทำให้โสกราตีสเป็นอุดมคติและเยาว์วัยไปตลอดกาล” (There is no writing

of Plato's, nor there will ever be; those that are now called so come from an idealized and youthful Socrates.)² (Plato, 314c)³

หากข้อความข้างต้นเป็นความจริง สิ่งนี้ย่อมเท่ากับว่าบทสนทนาที่ปรากฏในนามบทสนทนาของเพลโตในปัจจุบันนั้น แท้จริงแล้วคืองานเขียนที่เป็นตัวแทนความคิด ‘เฉพาะ’ ของโสกราตีสไม่ใช่ของเพลโต กระนั้น ถึงแม้เราจะพิจารณาประโยคดังกล่าวของเพลโตในฐานะของการอุทิศงานเขียนให้แก่โสกราตีส (Strauss 1964, p. 51) เพื่อที่จะทำให้ปรัชญาและความคิดของโสกราตีสที่เพลโตเคารพไม่ถูกหลงลืมไปตามกาลเวลา ดังที่ปรากฏในจดหมายฉบับที่สอง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าผลงานทั้งหมดของเพลโตจะไม่สะท้อนความคิดใดใดที่เป็นของตัวเองเลย เพราะเมื่อนำบทสนทนาของเพลโตที่มีโสกราตีสเป็นคู่สนทนาหลัก (main interlocutor) ในหลายเรื่องไปเปรียบเทียบกับความคิดของโสกราตีสที่ปรากฏในงานของนักคิดคนอื่นอย่างเซโนฟอนก็จะพบความแตกต่างที่แสดงให้เห็นถึงตัวตนทางความคิดที่อาจเป็นของตัวเอง เช่น ประเด็นเรื่องของตัวเองที่สามารถแบ่งแยกย่อยได้ (divided self) ในลักษณะที่เรียกว่า “ไตรภาคจิต” (tripartite soul) ดังที่ปรากฏอยู่ในบทสนทาริพับลิก (Plato, 435c-443b) ซึ่งเสมือนหนึ่งตัวแทนทางความคิดของเพลโตที่แตกต่างออกไปจากของ

² ข้อความเดียวกันนี้ Leo Strauss นำมาใช้อธิบายปัญหาเกี่ยวกับโสกราตีสในหนังสือ *Socrates and Aristophanes* แต่ Strauss แปลว่า “There is not now nor there will be any writing of Plato; but those writings which are said to be his belong to Socrates having become fair (noble) and young (new).” ดู (Strauss, 1966, p.3)

³ การอ้างอิงถึงบท *Politicus* และบทสนทนาอื่น ๆ ของเพลโตในบทความนี้จะใช้เลขหน้าและส่วนของหน้าในการตีพิมพ์งานต้นฉบับภาษากรีกของเพลโตตาม “Stephanus Pagination” โดยขึ้นต้นการอ้างอิงในวงเล็บด้วย Plato เท่านั้น

ตัวโสกราตีส (Adkins, 1970, p. 127) และไม่ปรากฏอยู่ในมุมมองเดียวกันของบทสนทนาอื่น ๆ ของทั้งโสกราตีสของเพลโต และโสกราตีสของเซนอฟอนอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป แม้เพลโตจะอุทิศงานเขียนที่เป็นบทสนทนาให้แก่โสกราตีส แต่ก็ไม่ได้แปลว่าผลงานดังกล่าวจะมีใช้สิ่งที่เราจะสามารถนำมาใช้ศึกษาปรัชญาและความคิดทางการเมืองของเพลโตได้เลย เพราะท้ายที่สุดภาพของโสกราตีสที่ปรากฏต่อผู้อ่านย่อมเป็นโสกราตีสที่เพลโตต้องการให้ผู้อ่านเข้าใจและเห็นภาพไปตามนั้นรวมไปจนถึงตัวละครตัวอื่น ๆ ที่ปรากฏขึ้นในบทสนทนาแต่ละเรื่องด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ผู้อ่านจึงควรระลึกอยู่เสมอว่าบทสนทนาที่กำลังศึกษาเป็นบทสนทนาของเพลโตที่ตัวละครทุกตัว ฉากทุกฉาก รวมไปถึงงานทั้งหมดที่เกิดขึ้นในบทสนทนาแต่ละบทสนทนาเป็นสิ่งที่เพลโตได้คัดสรรที่จะหยิบมาถ่ายทอดผ่านตัวหนังสือของเขาทั้งสิ้น และจึงไม่ใช่เรื่องแปลกแต่อย่างใดที่จะทำความเข้าใจเจตนาและความคิดของตัวเพลโตจากองค์ประกอบทั้งหมดที่กล่าวไปในบทสนทนาแต่ละชิ้นรวมถึง*โพลิติคัส*⁴ ซึ่งเป็นตัวบทหลักของบทความวิชาการชิ้นนี้

⁴ บทสนทนาเรื่อง *โพลิติคัส* ของเพลโต (Plato. *Politicus*) ผู้เขียนใช้นับแปลจากภาษากรีกเป็นภาษาอังกฤษสองสำนวนเป็นหลัก คือ Plato (2002) *The Statesman. A Translation of the Politicus of Plato, with Introductory Essay and Commentary*, by J. B. Skemp. (ตีพิมพ์ครั้งแรก ค.ศ. 1952) และ Plato (1995) *Statesman*, edited with an introduction, translation & commentary by C. J. Rowe นอกจากนี้ยังเทียบการแปลบางประเด็นและบางคำกับ Plato (1982) *Statesman*, translated by Benjamin Jowett

และในส่วนของการเทียบเคียงคำภาษาอังกฤษกับต้นฉบับภาษากรีก ใช้ตัวบทและโปรแกรมพจนานุกรมออนไลน์เทียบภาษาได้อัตโนมัตินะ: “Plato’s Statesman.” Plato. *Plato in Twelve Volumes*, Vol. 12 translated by Harold N. Fowler.

บริบทของบทสนทนา โพลิตีคัล

บทสนทนาโพลิตีคัลคือหนึ่งในผลงานการประพันธ์ในรูปของบทสนทนาโดยเพลโตจากจำนวนผลงานในรูปแบบเดียวกันอีก 43 บทสนทนา ซึ่งในจำนวนนี้มี 14 เรื่อง⁵ ที่นักวิชาการผู้ศึกษาเพลโตส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าเพลโตอาจไม่ได้เป็นผู้แต่งเอง (spurious) ในขณะที่บทสนทนาจำนวน 3 บท⁶ที่นักวิชาการบางส่วนเห็นว่าเพลโตอาจไม่ใช่ผู้แต่งเอง นอกจากนี้ในจำนวนบทสนทนาประมาณ 29 บทที่นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าเป็นบทสนทนาที่เพลโตเป็นผู้ประพันธ์นั้น ยังมีการแบ่งกลุ่มบทสนทนาออกตามช่วงเวลาและตามประเด็นที่สอดแทรกอยู่ในบทสนทนาเหล่านั้น ออกเป็น 3 ช่วง โดยนักวิชาการคนแรก ๆ ที่เสนอให้มีการแบ่งกลุ่มบทสนทนาที่ว่่านี้คือ Friedrich Schleiermacher อันนำไปสู่การแบ่งบทสนทนาของเพลโตออกเป็นสามกลุ่ม คือ (1) บทสนทนาในช่วงต้นของเพลโต (Early Dialogues) (2) บทสนทนาช่วงกลาง (Middle Dialogues) และ (3) บทสนทนาช่วงปลาย (Late Dialogues) (Schleiermacher, 1836)

ในกรณีของ Schleiermacher เขาจัดเป็นนักวิชาการคนแรกที่ศึกษาบทสนทนาของเพลโตในภาพรวมอย่างเป็นระบบและเสนอว่าบทสนทนาของเพลโตสามารถแบ่งออกตามช่วงเวลาการประพันธ์ได้จากความคิดของเพลโตที่สะท้อนอยู่ในบทสนทนาเหล่านั้นที่มีพัฒนาการของความคิดในแต่ละช่วงอย่างชัดเจน และโดยวิธีการแบบเฮร์เมเนติกส์ (Hermeneutics - ศาสตร์แห่งการตีความ) ที่เขาใช้ทำให้เขาได้ข้อสรุปว่าบทสนทนาแต่ละชิ้นคือส่วนหนึ่งของข้อเสนอทางปรัชญาที่เป็นระบบหนึ่งเดียวมากกว่าที่จะพิจารณาสิ่งที่บทสนทนาแต่ละชิ้นนำเสนออย่างเป็นเอกเทศ และข้อเสนอ

⁵ คือ *Second Alcibiades, Hipparchus, Rival Lovers, Theages, Minos, Epinomis, Definitions, On Justice, On Virtue, Demodocus, Sisyphus, Halcyon, Eryxias* และ *Axiochus*

⁶ คือ *Alcibiades, Greater Hippias* และ *Clitophon*

ที่ว่านี้ยังมีอิทธิพลต่อนักวิชาการที่ศึกษาเพลโตในเวลาต่อมา เช่น งานของ Gregory Vlastos (Vlastos, 1975) ซึ่งจะดำเนินไปตามจารีตของการแบ่งบทสนทนาของเพลโต ออกตามช่วงเวลาแบบเดียวกับ Schleiermacher โดย Vlastos ได้พัฒนาข้อเสนอที่ มากไปกว่าเดิมโดยเฉพาะเรื่องการก่อตัวและสมมติฐานเกี่ยวกับพัฒนาการในข้อเสนอ ทางปรัชญาของเพลโตในบทสนทนาแต่ละกลุ่ม (developmental hypothesis) โดยใช้เกณฑ์เรื่องรูปแบบการประพันธ์ บทบาทของโสกราตีสในบทสนทนาแต่ละชั้น หรือ ประเด็นเรื่องอภิปรัชญาและญาณวิทยาที่แตกต่างกันมาใช้พิจารณาจัดกลุ่มบทสนทนา ของเพลโตตามช่วงเวลาของเขา ทั้งนี้ ผู้เขียนได้รวบรวมตัวอย่างการจัดกลุ่มที่ นักวิชาการนิยมนำมาใช้ในการจำแนกบทสนทนาของเพลโตออกเป็นสามช่วงดังตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 : การแบ่งช่วงบทสนทนาของเพลโตและตัวอย่างบทสนทนา

บทสนทนาช่วงต้น (Early Dialogue)	บทสนทนาช่วงกลาง (Middle Dialogue)	บทสนทนาช่วงปลาย (Late Dialogue)
ยูโทโฟร, อโพลโลจี, ไครโต, เลคีส, คาร์มีดิส	เฟโด, รีพับลิก, ซิมโพเซียม	โพลิตีคัส, ทิเมออส, เดอะลอร์, พามอร์นิตีส

ที่มา: รวบรวมโดยผู้เขียนโดยพัฒนาจากคำอธิบายของ Schleiermacher (1836) และ Vlastos (1975)

ในแง่ของช่วงเวลาการประพันธ์บทสนทนา *โพลิตีคัส* นั้น Skemp (2002) อธิบายว่า *โพลิตีคัส* จัดเป็นบทสนทนาในช่วงปลายของเพลโต โดยหากนับย้อนกลับไปตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ซึ่งเชื่อว่าเพลโตเกิดในปี 428/7 ก่อนคริสตกาลที่ นครรัฐเอเธนส์ และบทสนทนาในช่วงแรก (First Period) เกิดขึ้นหลังจากมรณกรรมของโสกราตีสผู้เป็นอาจารย์ของเขาในปี 399 ก่อนคริสตกาล และอยู่ในช่วงเวลาราวปี

399-390 ก่อนคริสตกาล ส่วนบทสนทนาในช่วงกลางหรือช่วงที่สอง (Second Period) ประพันธ์ขึ้นในช่วงปี 388-367 ก่อนคริสตกาล เช่น บทสนทนาเรื่องรีพับลิก และสุดท้ายคือบทสนทนาในช่วงปลาย (Late Period) ประพันธ์ขึ้นในช่วงปี 360-348/7 ก่อนคริสตกาล นั้นย่อมเท่ากับว่าโพลิตีคัสจัดเป็นบทสนทนาที่เพลโตเขียนในช่วงปลายของอายุหลังจากผ่านร้อนผ่านหนาวกับเหตุการณ์ทางการเมืองของนครรัฐเอเธนส์ตลอดจนการเดินทางไปยังต่างเมืองตามคำเชิญจากผู้ปกครอง เช่นในกรณีของนครรัฐซิซิลี เป็นต้น

จากประเด็นที่กล่าวไปจะพบว่าเมื่อบทสนทนาโพลิตีคัสที่บทความชิ้นนี้จะนำมาวิเคราะห์จัดอยู่ในกลุ่มบทสนทนาของเพลโตช่วงปลายตามเกณฑ์ที่เวลาสตอสและนักวิชาการคนอื่น ๆ นิยมนำมาใช้จัดกลุ่มบทสนทนาของเพลโตตามที่ได้กล่าวไปข้างต้น และทำให้โพลิตีคัสมีความแตกต่างจากบทสนทนาอื่น ๆ ก่อนหน้าทั้งในแง่ของรูปแบบการเขียน ข้อเสนอที่ปรากฏในบทสนทนา และระดับความเป็นอุดมคติของข้อเสนอที่มีการลดทอนลงมาสู่ประเด็นในภาคปฏิบัติที่มากขึ้น และจึงมีข้อเสนอที่นักวิชาการที่ศึกษาเพลโตจะนำโพลิตีคัสมาพิจารณาความสัมพันธ์ร่วมกับบทสนทนาในช่วงปลายชิ้นอื่น ๆ ของเพลโต โดยเฉพาะความเชื่อมโยงของระดับความเป็นอุดมคติของตัวแบบการปกครองที่ดีในข้อเสนอที่ปรากฏอยู่ในบทสนทนาโพลิตีคัสกับบทสนทนา *รีพับลิก* (*Republic*) และ *เดอะลอว์* (*The Law*) โดยที่ข้อเสนอเกี่ยวกับรัฐบุรุษที่ปรากฏในโพลิตีคัสจัดเป็นข้อเสนอที่อยู่ตรงกลางระหว่างการปกครองในอุดมคติของราชาปราชญ์ในรีพับลิกกับการปกครองภายใต้กฎหมายในทางปฏิบัติอย่างละเอียดที่ปรากฏในลอว์ (Dimas et. al., 2021)

นอกจากนี้ อีกหนึ่งประเด็นที่นิยมนำมาพิจารณาตำแหน่งแห่งที่ของโพลิตีคัสในบรรดาผลงานต่าง ๆ ของเพลโต (Platonic corpus) คือการจัดบทสนทนานี้ในฐานะผลงานที่มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกับบทสนทนาอื่น ๆ อีกสองบทสนทนาในลักษณะของ

ไตรภาค (trilogy) นั่นคือบทสนทนาที่ชื่อว่า *โซฟิสต์* (*Sophist*) และธีเอทีทัส (*Theaetetus*) (Klein, 1977, p. 5) ซึ่งล้วนแต่ต้องการตรวจสอบคุณลักษณะของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่ได้ชื่อว่าก่อปรตัวองค์ความรู้เฉพาะด้านที่แตกต่างกันรวมถึง บทบาทและแนวปฏิบัติของผู้ที่ก่อปรตัวองค์ความรู้เหล่านี้ ยกตัวอย่างเช่น บทสนทนาธีเอทีทัสจะเน้นตรวจสอบธรรมชาติโดยทั่วไปของสิ่งที่เรียกว่าความรู้หรือในขณะทีบทสนทนาเรื่องโซฟิสต์มุ่งตรวจสอบธรรมชาติของความรู้ของกลุ่มคนที่เรียกว่าพวกโซฟิสต์เป็นการเฉพาะโดยจัดประเภทความรู้ชนิดนี้ให้แตกต่างไปจากความรู้ของผู้มีอำนาจทางการเมืองกับความรู้ของพวกพิโลโซเฟอร์ (philosopher) และความรู้ชนิดอื่น ๆ ในขณะที่บทสนทนา *โพลิตีคัส* จะมุ่งนิยามและค้นหาธรรมชาติของ *โพลิตีคัส* หรือ ‘รัฐบุรุษ’ และความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะของบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นรัฐบุรุษ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้จะมีนักวิชาการบางท่านที่เห็นว่าผลงานต่อเนื่องแบบไตรภาคดังกล่าวของเพลโตยังมีอีกบทสนทนาหนึ่งที่เพลโตวางแผนจะเขียนขึ้นแต่ยังเขียนไม่แล้วเสร็จ นั่นคือความรู้ของคนที่ได้ชื่อว่าเป็นนักปรัชญาหรือพิโลโซเฟอร์ ซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานว่าเพลโตได้ประพันธ์ผลงานในรูปบทสนทนาชิ้นใดภายใต้ชื่อดังกล่าวก็ตาม แต่ในขณะเดียวกันก็มีผู้ตีความว่าสาเหตุที่เพลโตมิได้เขียนบทสนทนาภายใต้ชื่อ ‘พิโลโซเฟอร์’ ขึ้นมามิใช่เพราะเขาเขียนไม่เสร็จ แต่เป็นเพราะปัญหาของการแบ่งแยกพิโลโซเฟอร์อย่างเด็ดขาดออกจากทั้งโซฟิสต์และรัฐบุรุษที่ทำให้ตีความได้ว่า แท้จริงแล้วพิโลโซเฟอร์ได้แทรกอยู่ในทุก ๆ บทสนทนาอยู่แล้วโดยมิจำเป็นต้องประพันธ์แยกออกมาต่างหากอย่างที่เชื่อกัน (Klein, 1977, pp. 5-6)

ในแง่ของรากศัพท์ดั้งเดิม คำว่า ‘โพลิตีคัส’ (*politikus*) ในภาษาละตินหรือ *πολιτικός* ในภาษากรีกโบราณที่เพลโตนำมาใช้เพื่อชื่อของบทสนทนานั้น ยังไม่ได้เป็นคำที่แพร่หลายทั่วไปในผลงานเขียนของนักคิดคนอื่น ๆ ในช่วงเวลาเดียวกัน โดยรากศัพท์ของคำว่า *โพลิตีคัส* มาจากคำว่า *โพลิส* (*polis*) ซึ่งหมายถึงนครรัฐ คำว่า *โพลิตีคัส*

โดยทั่วไปแล้วจึงนิยมใช้ในฐานะคำคุณศัพท์หนึ่งซึ่งหมายถึงอะไรก็ตามที่เกี่ยวข้องกับกิจการของนครรัฐหรือของพลเมืองในนครรัฐ เช่นเดียวกับคำคุณศัพท์ว่าความเป็นการเมือง หรือคำว่า ‘political’ ในภาษาอังกฤษที่มีนัยหมายถึงการจัดการปกครองหรือกิจการสาธารณะใดก็ตามของรัฐ แต่ไม่ใช่คำที่นำมาใช้บังคับคุณลักษณะของบุคคลหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของบุคคล หรือหากมีการจะเป็นการใช้ในลักษณะกว้าง ๆ เป็นการทั่วไปโดยสื่อถึงคนที่มีอำนาจทางการเมือง (politicians) กิจกรรมทางการเมืองโดยทั่วไป (political activities) ไปจนถึงความหมายที่สื่อถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับการเมืองซึ่งในภาษาปัจจุบันคือรัฐศาสตร์ (Political Science) ดังนั้น การที่เพลโตใช้คำว่า *โพลิตีคัส* แทนคำนามที่มีความเฉพาะเจาะจงในความหมายของ ‘รัฐบุรุษ’ (statesman) ที่หมายถึงบุคคลที่ครอบครององค์ความรู้บางอย่างที่ทำให้คนผู้นั้นมีสถานะเป็นผู้ปกครองรัฐที่ดีนั้น จึงเป็นการให้ความหมายแก่คำว่า *โพลิตีคัส* ในแบบฉบับของเพลโตเอง และยังเป็นนิยามแตกต่างไปจากความหมายที่ใช้กันทั่วไปในเวลานั้นอีกด้วย (Liddell & Scott, 1953, p. 1435) จึงพออนุมานได้ว่า การตั้งใจนำคำว่า *โพลิตีคัส* มาใช้เปิดประเด็นที่เป็นแกนกลางของบทสนทนาชิ้นนี้ย่อมสะท้อนว่า เพลโตตั้งใจใช้คำนี้เป็นการเฉพาะเจาะจงถึงปัจเจกบุคคลที่ครอบครองความรู้ที่แท้จริง รวมถึงทักษะที่จำเป็นต่อการปกครองอย่างเที่ยงธรรมและก่อให้เกิดรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุด การที่เพลโตใช้ในความหมายเช่นนี้ย่อมมีนัยแตกต่างจากคำว่า *โพลิตีคัส* ในความหมายทั่วไปที่มีความแพร่หลายมากกว่า และสามารถนำไปใช้เรียกใครก็ตามที่มีอำนาจทางการเมือง หรือใครก็ตามที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะและการปกครองของนครรัฐ โดยมีได้สนใจว่าท่านผู้นั้นครอบครองความรู้ของรัฐบุรุษหรือไม่ ทั้งนี้ คนกลุ่มนี้มีตั้งแต่บรรดานักการเมือง คณะบุคคล ไปจนถึงพลเมืองทุกคนในกรณีของนครรัฐเอเธนส์ซึ่งปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยในบริบทของโสกราตีสและเพลโต

ควรตั้งข้อสังเกตไว้ด้วยว่าการเอ่ยถึงคำว่า ‘โพลิตีคัล’ ในภาษาไทย มักมีการแปลเป็นภาษาไทยว่า “รัฐบุรุษ” ซึ่งในหลายครั้งอาจทำให้ผู้คนเข้าใจไปว่าโพลิตีคัลมีนัยหมายถึงบุคคลผู้มีวิสัยทัศน์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานทางการเมืองมาอย่างโชกโชน ในทางการเมืองมาอย่างมาก เช่น ปรีดี พนมยงค์ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโสในอดีต หรือล่าสุดคือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ในบริบทของการเมืองไทย ความหมายเช่นนี้สืบเนื่องมาจากความหมายในลักษณะเดียวกันของคำว่า “statesman” ในภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า “รัฐบุรุษ” นั่นเอง (กรณีคำภาษาอังกฤษ โปรดดู Rowe, 1995, p.1) ความหมายในทำนองนี้ไม่ใช่ความหมายที่เพเลโตต้องการนำเสนอในโพลิตีคัล โดยในประเด็นนี้ทั้ง Skemp และ Christopher Rowe ต่างอธิบายไปในทางเดียวกันว่านัยของคำว่ารัฐบุรุษสื่อไปในทางของผู้นำรัฐที่มีความรู้ ซึ่งผู้นำในลักษณะนี้ปรากฏในบทสนทนาที่ปรึกษาในนามของราชาปราชญ์ (philosopher king) แม้ว่าในกรณีของผู้นำรัฐที่เรียกว่ารัฐบุรุษที่ปรากฏในบทสนทนาโพลิตีคัลนี้ท้ายที่สุดแล้วอาจเป็นการปกครองในลักษณะเดียวกับราชาปราชญ์หรืออาจไม่ใช่ก็ได้ (ซึ่งจะได้วิเคราะห์ในส่วนถัดไป) ในแง่นี้จึงอาจทำความเข้าใจโพลิตีคัลได้ว่าเป็น “รัฐปราชญ์” ในความหมายทำนองเดียวกันกับราชาปราชญ์ เพื่อต้องการเน้นย้ำว่าแม้การปกครองของรัฐบุรุษจะเหมือนกับการปกครองของราชาปราชญ์ในบางกรณี แต่ก็ไม่จำเป็นว่ารัฐบุรุษจะต้องเป็นกษัตริย์เสมอไป และการที่เพเลโตเลือกหยาบคำ ๆ นี้มาใช้ก็เพื่อที่จะทำให้มีความหมายเฉพาะเจาะจงในแบบของเขาเองในลักษณะเช่นนี้

กล่าวโดยสรุป หากยึดความหมายตามรากศัพท์ของคำว่า πολιτικός ในภาษากรีกโบราณ ตามพจนานุกรมของ Liddell & Scott แล้วจะพบว่าการใช้คำว่าโพลิตีคัลโดยทั่วไปจะปรากฏอยู่ในรูปของคำคุณศัพท์ที่มีนัยหมายถึงอะไรก็ตามที่เกี่ยวข้องกับนครรัฐและกิจการของนครรัฐซึ่งอาจอยู่ในรูปของตัวบุคคลที่มีอำนาจทางการเมืองในความเป็นจริง (แต่ไม่จำเป็นจะต้องมีความรู้ของรัฐบุรุษ) ไปจนถึงตัวกิจกรรม

ทางการเมือง ในขณะที่ **πολιτικός** ตามนัยที่เพลโตนำมาใช้ในบทสนทนาโพลิติคัสกลับเป็นคำที่มีความหมายเฉพาะเจาะจงถึงรัฐบุรุษในอุดมคติ ที่ก่อปรด้วยความรู้ที่จำเป็นต่อการปกครองบ้านเมืองให้ดำเนินไปอย่างดี หรือที่บทความชิ้นทดลองนี้เรียกว่า ‘รัฐปราชญ์’ เพื่อเน้นย้ำว่าการแปลคำว่า **πολιτικός** ออกเป็นคำว่า ‘รัฐบุรุษ’ ในภาษาไทยหรือ ‘statesman’ ในภาษาอังกฤษ จึงมิได้มีนัยหมายถึงนักการเมืองหรือใครก็ตามที่บังเอิญเข้าไปมีอำนาจทางการเมือง แต่หมายถึงคนที่ครอบครองความรู้ในการปกครองแม้จะยังไม่ได้เป็นผู้ปกครอง หรือถ้าเป็นผู้ปกครองอยู่แล้วก็ต้องเป็นผู้นำรัฐที่มีความรู้

ส่วนในแง่ของตัวละครสำคัญที่ปรากฏในบทสนทนาโพลิติคัส ประกอบไปด้วย 3 ตัวละครหลัก ตัวละครแรกคือชายแปลกหน้าจากเอเลีย (Eleatic Stranger) ผู้มาจากต่างเมือง และทำหน้าที่เป็นผู้นำการสนทนาในโพลิติคัสและยังเป็นผู้เปิดประเด็นด้วยการตั้งคำถามเกี่ยวกับธรรมชาติของรัฐบุรุษในบทสนทนา และเพราะตัวละครชายแปลกหน้านี้ไม่ปรากฏชื่อทำให้ในหลายกรณีนิยมเรียกผู้มาเยือนคนนี้ว่าผู้มาเยือนจากเอเลีย (Eleatic Visitor) และเมืองเอเลีย (Elea) ซึ่งเป็นบ้านเกิดของผู้มาเยือนรายนี้ยังเป็นเมืองที่มีชื่อเสียงโด่งดังในทางปรัชญาอีกด้วย จึงทำให้สันนิษฐานกันว่าตัวละครนี้อาจมีความเกี่ยวข้องหรือเป็นลูกศิษย์ของพาร์เมนิดีส (Parmenides; เกิดในปี 515 ก่อนคริสตกาล) นักปรัชญาชื่อดังแห่งเอเลีย และยังปรากฏหลักฐานว่าตัวเพลโตเองก็เคยไปพำนักที่เมืองเอเลียนี้เช่นกัน และอาจได้รับอิทธิพลจากสำนักคิดของพาร์เมนิดีสอยู่พอสมควร (Palmer, 1999) ในบทสนทนาโพลิติคัสนี้ผู้มาเยือนจากเอเลียจะทำหน้าที่หลักในการตั้งคำถาม กำหนดนิยามของสิ่งต่าง ๆ ที่หยิบยกมาในบทสนทนา และนำคู่สนทนาไปสู่การสร้างข้อเสนอนที่ซับซ้อนเกี่ยวกับธรรมชาติและแบบแผนของรัฐบุรุษ โดยใช้วิธีการทางปรัชญาและอภิปรายมาถกเถียงกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองอย่าง

รัฐบุรุษ และทำให้การปกครองที่ติลงมาสู่สภาพความเป็นจริงในทางปฏิบัติมากขึ้น จากเดิมที่เป็นเพียงแนวคิดในเชิงนามธรรมในรีพับลิค⁷

ถัดมาคือโสกราตีสหนุ่ม (Young Socrates) ซึ่งเป็นตัวละครที่มีตัวตนจริง ๆ และมีชื่อเดียวกันกับโสกราตีสซึ่งเป็นอาจารย์ของเพลโต โดยโสกราตีสหนุ่มนี้เป็นคนละตัวละครกับ “โสกราตีสวัยหนุ่ม” ที่ปรากฏในบทสนทนาพาร์เมนิดีส เพราะโสกราตีสหนุ่มที่ปรากฏในบทสนทนา*ธีเอทิตัส โซฟิสต์* และ*โพลิติคัส*นี้คือบุคคลที่จะเติบโตขึ้นเป็นนักคณิตศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงต่อไป (Lane, 2009, p. 80) และยังมีศักดิ์เป็นลูกศิษย์อีกคนหนึ่งของโสกราตีสอาจารย์ของเพลโต ในบทสนทนา*โพลิติคัส*นี้เขาทำหน้าที่เป็นตัวละครสำคัญในการสนทนาตอบโต้กับผู้มาเยือนจากเอเธนส์ ดังนั้นการดำรงอยู่ของตัวละครโสกราตีสหนุ่มนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำให้บทสนทนาและการตรวจสอบเกี่ยวกับธรรมชาติของรัฐบุรุษของผู้มาเยือนจากเอเธนส์ดำเนินต่อไปได้ จากการถามคำถามและการตอบคำถามของโสกราตีสหนุ่ม และสุดท้ายคือตัวละครที่มีชื่อว่าธีโอดอรัส (Theodorus) นักคณิตศาสตร์จากไซริน แม้ว่าธีโอดอรัสจะมีบทบาทค่อนข้างน้อยในบทสนทนาเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทของเขาในบทสนทนาอื่น ๆ ของเพลโตอย่าง*ธีเอทิตัส* แต่ในบทสนทนา*โพลิติคัส*นี้ตัวละครธีโอดอรัสทำหน้าที่แนะนำชายผู้มาเยือนจากเอเธนส์ให้ผู้อ่านรู้จักและเปิดประเด็นเริ่มต้นให้แก่การสนทนายาระหว่างเขากับโสกราตีสหนุ่ม

นอกจากนี้ยังมีข้อถกเถียงในหมู่นักวิชาการที่แม้จะเห็นตรงกันว่าเพลโตต้องการนำเสนอประเด็นที่มีความร้อยเรียงกันอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันใน*โพลิติคัส* แต่พวกเขาก็ยังมีข้อถกเถียงต่อกันว่า ระหว่างประเด็นเรื่องข้อเสนอทางปรัชญาซึ่ง

⁷ นัยของการเปลี่ยนแปลงจากความรู้ในเชิงนามธรรมมาสู่ภาคปฏิบัตินี้ยังอาจเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงของนักปรัชญาอย่างเฮลาคลิตัสแห่งเอพิซัส (Heraclitus of Ephesus; เกิด 540-475 BC)

เกี่ยวข้องกับวิธีการแบบวิภาษวิธีที่เพลโตใช้ในการตรวจสอบนิยามของรัฐบุรุษ กับนัยทางการเมืองภาคปฏิบัติของตัวรัฐบุรุษ สิ่งใดมีความสำคัญมากกว่ากัน บางคนเห็นว่าประเด็นทางการเมืองมีความสำคัญมากกว่า และมองว่าข้อเสนอของเพลโตเกี่ยวกับรัฐบุรุษเป็นสาระสำคัญของบทสนทนาบทนี้ ในขณะที่นักวิชาการที่เห็นต่างออกไปกลับมองว่า ประเด็นหลักที่เพลโตต้องการนำเสนอในบทสนทนา *โพลิติคส์* ไม่ใช่ประเด็นทางการเมืองเท่ากับการสอนวิธีการทางปรัชญา โดยเอาเรื่องการเมืองมาเป็นเพียงวัตถุดิบในการสอนของเขาว่า การทำงานทางปรัชญาจะต้องทำอย่างไรบ้าง เพื่อที่จะทำให้รู้จักวิธีการทางปรัชญา รวมทั้งพัฒนาองค์ความรู้ให้ไต่ระดับขึ้นไปสู่องค์ความรู้ในทางปรัชญาได้ ดังนั้นการตีความในแบบหลังจึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการเมืองใน *โพลิติคส์* มากเท่ากับตัววิธีการทางปรัชญาที่เพลโตนำมาใช้ (โปรดดูการอภิปรายใน Skemp, 2002, p. 18; Rowe, 1995, p. 8; Lane, 1998, pp. 1-3 เป็นต้น) อย่างไรก็ตาม ติสิ่งที่ผู้เขียนจะวิเคราะห์ถัดจากนี้ก็จะชี้ให้เห็นว่าทั้งสองสิ่งต่างเชื่อมโยงกัน โดยที่เพลโตเองต้องการให้ความสำคัญกับทั้งประเด็นเรื่องรัฐบุรุษและวิธีการทางปรัชญา เพราะทั้งสองสิ่งต่างเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก

ส่วนในมิติของการศึกษาศึกษาความของนักวิชาการร่วมสมัย ดังที่ได้กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ว่า โดยเหตุที่บทสนทนา *โพลิติคส์* มักถูกมองว่าเป็นบทสนทนาในช่วงเปลี่ยนผ่านจากข้อเสนอที่แฝงอุดมคติอย่างสูงใน *รีพับลิก* ไปสู่ข้อเสนอที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมใน *เดอะลอร์* จากสาเหตุนี้จึงทำให้นักวิชาการจำนวนมากก่อนหน้านี้มักมองข้ามหรือละเลยถึงคุณูปการที่มีต่อการทำความเข้าใจปรัชญาการเมืองของเพลโตในภาพรวม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะงานวิชาการก่อนหน้านี้มักมุ่งศึกษาตัวบทของบทสนทนา *โพลิติคส์* โดยแยกพิจารณาองค์ประกอบออกเป็นส่วน ๆ และนำไปสู่ปัญหาสำคัญที่ผู้อ่าน *โพลิติคส์* ทั้งหมดต้องเผชิญ นั่นคือองค์ประกอบย่อยภายในบทสนทนา *โพลิติคส์* ที่ประกอบไปด้วยเนื้อหาหลายส่วน ซึ่งเมื่อมองเพียงผิวเผินจะพบว่าเป็นส่วนประกอบที่

สร้างความสับสนงุนงงและเป็นเนื้อหาที่ดูเหมือนกับจะไม่ได้ด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนำเนื้อหาในช่วงแรกถึงช่วงกลางที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการนิยามรัฐบุรุษ (258b-261a7) และปรณัมเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ในยุคสมัยของโครนอส (261a8-267d12) มาเปรียบเทียบกับเนื้อหาในตอนกลางก่อนไปทางช่วงท้ายของบทสนทนาที่เปิดประเด็นเรื่องการเมือง การจัดประเภทระบอบการเมือง (291c8-303c7) และการบัญญัติกฎหมายของรัฐบุรุษ (292e1-302b4)

จากองค์ประกอบภายในที่ดูหลากหลายข้างต้น จึงเป็นเหตุให้นักวิชาการก่อนหน้านี้มักตั้งข้อสังเกตว่าบทสนทนา*โพลิติคส์*ขาดความเป็นเอกภาพในแง่ของเนื้อหา ยกตัวอย่างเช่นข้อสังเกตของ Ryle (1966) ว่า*โพลิติคส์*เป็นบทสนทนาที่อาจทำให้ผู้อ่านเหนื่อยหน่าย (weary) หรือข้อสังเกตของ Seth Bernadette (1984) ว่า “ไม่มีบทสนทนาใดของเพลโตที่มีการวางแผนในการนำเสนอความคิดที่น้อยไปกว่าบทสนทนาเรื่อง ‘รัฐบุรุษ’ เพราะบทสนทนานี้กล่าวถึงสิ่งที่เราสนใจในทางการเมืองแค่เพียงสั้น ๆ แต่กลับสาธยายเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่มีควมน่าสนใจในทางปรัชญาอย่างยืดยาว” หรือข้อสังเกตอื่น ๆ อีกมาหมายในทำนองเดียวกันว่า*โพลิติคส์*เป็นบทสนทนาที่ “พร่ามัว” (dull) หรือ “เป็นก้อนขรุขระ” (lumpy) (Blondell, 2005) เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีงานเขียนอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งจัดเป็นงานกลุ่มใหญ่ที่แม้จะไม่ได้เข้าไปศึกษาและตีความภายในตัวบท*โพลิติคส์*โดยตรง แต่ก็พยายามนำข้อเสนอ “บางอย่าง” ใน*โพลิติคส์*ของเพลโตไปประยุกต์ใช้ในด้านอื่น เช่นในเชิงนโยบายหรือภาวะผู้นำในองค์กรธุรกิจ อย่างงานในเชิงนโยบายสาธารณะของ Parsons ที่พยายามนำข้อเสนอเรื่องอุปมาวิทัศน์การถักทอของเพลโตใน*โพลิติคส์*มาตีความเพื่อสร้างตัวแบบเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพเชิงนโยบาย (Parsons, 2004) หรืองานที่เอาไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำในองค์กรธุรกิจ (Klein, 1988) รวมถึงงานที่พยายามตีความหรืออภิปรายเชื่อมโยงประเด็นปลีกย่อยบางอย่างใน*โพลิติคส์*เป็นการเฉพาะ เช่น

การตีความประเด็นเรื่องหลักนิติธรรมในโพลิตีคัล (Stern, 1997) หรือการตีความเพื่อนำข้อเสนอของเพลโตไปใช้ในเชิงปฏิบัติ (Neiman, 2007) หรือเรื่องรัฐบุรุษและความสัมพันธ์กับระบอบการเมือง (Egyed, 2023) ไปจนถึงอิทธิพลที่โพลิตีคัลมีต่อนักปรัชญาการเมืองในเวลาต่อมาอย่างอริสโตเติล (Cherry, 2012; Inamura, 2023) เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ในช่วงสามสิบปีที่ผ่านมา เริ่มปรากฏนักวิชาการที่หันกลับมาให้ความสนใจศึกษาตีความบทสนทนา*โพลิตีคัล*ใหม่อีกครั้งหนึ่งและเสนอมุมมองที่แตกต่างไปจากการตีความก่อนหน้านี้โดยเชื่อว่า*โพลิตีคัล*ไม่ได้เป็นบทสนทนาที่เพลโตเขียนไปอย่างสะเปะสะปะ (haphazard) จากข้อเสนอที่มีลักษณะกว้างไปมา ขาดพลังและปราศจากเอกภาพ ตรงกันข้ามเพลโตกลับตั้งใจออกแบบโครงสร้างของบทสนทนา นี้ไว้อย่างแยบยลและระมัดระวัง เช่น ข้อเสนอของไซยันต์ ไชยพรในทฤษฎีว่าด้วยมนุษย์ของเพลโตที่ตีความว่าบทสนทนาทั้งหมดของเพลโตรวมถึง*โพลิตีคัล*ต่างมีความเชื่อมโยงกันอยู่อย่างเป็นเอกภาพ (Chaiyaporn, 1992) ซึ่งสอดคล้องกับการตีความของ Rowe ผู้เสนอว่า บทสนทนา*โพลิตีคัล*เป็นงานเขียนที่มีเส้นทางการดำเนินเรื่องอย่างเป็นเอกภาพตั้งแต่ต้นจนกระทั่งจบบทสนทนา แม้จะมีการหยุดหรือการเลี้ยวออกนอกเส้นทางดังกล่าวบ้างเป็นครั้งคราวก็ตาม (Rowe, p.155) ซึ่งมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการตีความบทสนทนา*โพลิตีคัล*ในทิศทางเดียวกันกับ Rowe ของนักวิชาการในช่วงเวลาใกล้เคียงกันที่พยายามนำเสนอเค้าโครงที่มีความเป็นหนึ่งเดียวของ*โพลิตีคัล* เช่น Miller (1980) Hoffman (1993) และ Merrill (2003) หรือแม้แต่การจัดงานประชุมวิชาการเพลโตครั้งที่ 3 (*The III Symposium Platonicum*) ณ สหราชอาณาจักรใน ค.ศ. 1992 ซึ่งมี Rowe เป็นบรรณาธิการรวบรวมหนังสือที่ตีพิมพ์บทความที่มานำเสนอในเวทีดังกล่าวในชื่อ *Reading the Statesman* อีกด้วย (Rowe, 1992)

ในบางกรณีเช่นงานของ Merrill ได้ให้รายละเอียดของการจัดระบบในข้างต้น โดยที่ใช้วิธีการศึกษาแนวปรัชญาวิเคราะห์มาจำแนกและเรียงลำดับให้เห็นความต่อเนื่องกันของตรรกะภายในบทสนทนาโพลิติคส์ ดังตัวอย่างการตีความที่เขาทดลองนำเสนอต่อไปนี้

เชื่อมโยงจากบทสนทนาเอ็ททัส และ โซพิสต์ (257a1 – 258a10)

บทนำ

ก. การตั้งคำถามว่าจะนิยามความเป็นรัฐบุรุษอย่างไร (258b1-261a7)

ส่วนที่ 1 ว่าด้วยการเมืองอันไร้ระเบียบ:

ข. มนุษย์ในชุมชนรวมฝูง (261a8-267d12)

ค. ผู้ที่มีความรู้ในศิลปะแขนงอื่น ๆ (267e1-268d4)

ง. รัฐบุรุษที่นำเสนอผ่านปรกรณัม (268d5-275a11)

ค. ผู้ที่มีความรู้ในศิลปะแขนงอื่น ๆ (275b1-277c8)

ส่วนที่ 2 ว่าด้วยปรัชญา:

จ. วิธีการและกระบวนการทัศน์ของการถกทอ

จ1. เครื่องมือ: กระบวนการทัศน์ (paradigm) (277d1-278e11)

จ2. กระบวนการทัศน์ของการถกทอ (279a1-283a9)

จ1. เครื่องมือ: ทางสายกลาง (283b1 – 287a7)

ส่วนที่ 3 การเมืองและลำดับของระบอบการเมืองจากเกณฑ์เรื่องรัฐบุรุษ:

ค. ผู้ที่มีความรู้ในศิลปะแขนงอื่น ๆ (287a7-291c)

ง. รัฐบุรุษและระบอบการเมืองของรัฐบุรุษ

ง1. การจำแนกระบอบการเมือง: ปฏิเสธเกณฑ์การจำแนก (291c8-292d9)

ง2. รัฐบุรุษในฐานะผู้บัญญัติกฎหมาย (292e1-302b4)

ง1. การจำแนกระบอบการเมือง: การจำแนกอีกครั้งหนึ่ง (302b5-303c7)

ค. ผู้ที่มีความรู้ในศิลปะแขนงอื่น ๆ (303c8-305e7)

ข. มนุษย์ในชุมชนรวมฝูงในฐานะพลเมือง (305e8-311b6)

บทสรุป:

ก. คำตอบของคำถามว่าจะนิยามความเป็นรัฐบุรุษอย่างไร (311b7-311c8)

ที่มา: แพลและสรุปความจาก Merrill, J. P. (2003). “The Organization of Plato’s “Statesman” and the Statesman’s Rule as a Herdsman.” *Phoenix*, 57(1) หน้า 38.

นอกจากนี้ยังมีงานของนักวิชาการที่พยายามนำ*โพลิติคส์*กลับมาตีความใหม่ เพื่อสร้างเอกภาพให้แก่ข้อเสนอที่เพลโตต้องการสื่อใน*โพลิติคส์*ในทำนองเดียวกัน เช่น งานของ Stanley Rosen ที่อธิบายว่า*โพลิติคส์*คือบทสนทนาที่แสดงภาพของโยงใยแห่ง การเมือง (Web of Politics) (Rosen, 1995) หรือข้อเสนอของ Melissa Lane ที่ พยายามเชื่อมโยงประเด็นเรื่องวิธีการและการเมืองที่ปรากฏใน*โพลิติคส์*เข้าไว้ด้วยกัน (Lane, 1998) และต่อมายังมีการจัดประชุมวิชาการเรื่อง*โพลิติคส์* ไปจนถึงหนังสือที่ หันกลับมาตีความ*โพลิติคส์*อีกต่าง ๆ มากมาย เช่น *Plato’s Statesman Revisited* (Bossi & Robinson 2018) และล่าสุดในปี ค.ศ. 2021 คือหนังสือรวบรวมบทความ เกี่ยวกับการตีความ*โพลิติคส์*ใหม่โดยมี Panos Dimas กับ Melissa Lane และ Susan Meyer เป็นบรรณาธิการ (Dimas et al., 2021) และล่าสุดในปี ค.ศ. 2023 คืองานของ Lane (2023) ที่นำกรอบสถาบันการเมืองและรัฐธรรมนูญมาพิจารณาความคิดทาง การเมืองของเพลโตในหลายบทสนทนามุ่งถึง*โพลิติคส์* (Lane, 2023, pp. 115-139) ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวไปนี้ล้วนสะท้อนให้เห็นเป็นอย่างดีถึงความนิยมที่หวนกลับมาของ การศึกษาบทสนทนา*โพลิติคส์*ของแควตงวิชาการในโลกที่ใช้ภาษาอังกฤษในช่วง ระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา

สำหรับวรรณกรรมในภาษาไทยนั้น ถึงแม้จะมีงานที่สนใจศึกษาเพลโตในเชิง ลึกที่ค่อนข้างจำกัด แต่จากการสำรวจเบื้องต้นของผู้เขียนพบว่า มีงานเขียนจำนวนหนึ่ง ที่ให้ความสนใจตีความปรัชญาการเมืองของเพลโตใน*โพลิติคส์*ตามแนวทางของ นักวิชาการตะวันตกที่เชื่อว่า*โพลิติคส์*มีเนื้อหาที่เป็นเอกภาพและความสอดคล้อง เชื่อมโยงกันภายในบทสนทนา เช่น งานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทของของวรินทร์ ฤกษ์ณมิตร (2548) ที่สนใจตีความข้อเสนอหลักของเพลโตในบทสนทนา*โพลิติคส์*เป็น

การเฉพาะ หรือการอภิปรายถึง*โพลิติคัล*ในงานแปลตำราปรัชญาการเมืองของลีโอ สเตร้าส์และโจเซฟ คีโรบซีย์โดยสมบัติ จันทรวงศ์ (2552, หน้า 100-114) นอกจากนี้ ยังมีงานเขียนอีกจำนวนหนึ่งที่แม้จะไม่ได้ปรากฏในรูปของผลงานวิชาการโดยตรง แต่ก็มีการพูดถึงข้อเสนอของเพลโตใน*โพลิติคัล* เช่น งานของพิชาย รัตนติลก ณ ภูเก็ต (Ratnatilaka Na Bhuket, 2024) เป็นต้น

สำหรับในส่วนถัดไปจะเป็นส่วนที่ว่าด้วยการตีความข้อเสนอหลัก (main argument) ของเพลโตที่ปรากฏในบทสนทนา*โพลิติคัล*ในฐานะการสร้าง “กระบวนทัศน์” (paradigm) ของความเป็นรัฐบุรุษ (statesmanship) ขึ้นมาพร้อมกับวิถีคิดเกี่ยวกับรัฐศาสตร์และการปกครองภายใต้กฎหมายขึ้นมา อีกทั้งผู้เขียนยังนำเสนอว่า บทสนทนา*โพลิติคัล*ของเพลโตนี้คือผลงานชิ้นแรก ๆ ที่วางรากฐานให้แก่กระบวนทัศน์ทางรัฐศาสตร์ และยังเป็นข้อเสนอที่เกิดขึ้นก่อนหน้าที่ Thomas Kuhn จะนำเสนอแนวคิดว่าด้วยกระบวนทัศน์ (paradigm) ในอีกกว่า 2,300 ปีต่อมา ในแง่*โพลิติคัล*จึงเป็นการถกเถียงว่าด้วยกระบวนทัศน์แห่งรัฐศาสตร์ตั้งแต่ที่ยังไม่ปรากฏองค์ความรู้ที่เรียกว่ารัฐศาสตร์อย่างชัดเจน และจะได้อธิบายวิถีคิดโดยตัวของมันเอง ซึ่งจะเป็นตัวแบบหลักให้แก่วิถีคิดและงานเขียนของอริสโตเติลต่อไป⁸

⁸ ทั้งนี้ ในขณะที่เพลโตเขียนบทสนทนาเรื่อง*โพลิติคัล* สันนิษฐานได้ว่า เพลโตน่าจะได้นำประเด็นที่นำเสนอในบทสนทนาไปบรรยายในสำนักอะคาเดมี (Academy) ในช่วงเวลาเดียวกับที่อริสโตเติลไปศึกษาที่สถาบันแห่งนั้นของเพลโตพอดี ละอาจทำให้ความคิดเรื่อง “กระบวนทัศน์แห่งรัฐศาสตร์” ดังกล่าวมีอิทธิพลเป็นพื้นฐานต่อวิธีการนำเสนอของอริสโตเติลใน การเมือง (*Politica - Politics*) ในเวลาต่อมา รวมถึงวิถีคิดเกี่ยวกับการจัดประเภทรูปแบบการปกครองอันโด่งดังของเขาใน *Politica* ซึ่งเป็นข้อเสนอที่ปรากฏอยู่แล้วใน*โพลิติคัล*ทั้งในแง่ของการจำแนกการปกครองออกเป็น 6 ประเภท และเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกรูปแบบการปกครอง (โปรดดู Plato, 291d1-292a8) อย่างไรก็ตาม อริสโตเติลดังกล่าวนี้อริสโตเติลก็มีส่วนที่เห็นต่างและพัฒนาในแนวทางของเขาเองจากรากฐานทางปรัชญาและความเข้าใจเรื่องการเมืองในแบบของเขาเองไม่น้อยเลยทีเดียว (โปรดดู Cherry, 2012)

โพลิติคส์กับพาราไดม์/กระบวนทัศน์ (paradigm)⁹ ว่าด้วยรัฐบุรุษ

แม้เนื้อหาที่โสกราตีสหนุ่มกับผู้มาเยือนแห่งเอเลียพูดคุยกันในบทสนทนา *โพลิติคส์* จะประกอบด้วยหลายสิ่งซ้อนกันอยู่ แต่ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในส่วนก่อนหน้าว่า หากเราจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของบทสนทนาโพลิติคส์ไว้ตรงกลางระหว่างบทสนทนา รีพับลิกและเดอะลอสส์ของเพลโต ย่อมทำให้เห็นประเด็นเชื่อมโยงประการหนึ่ง นั่นคือ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วจะพบว่า *โพลิติคส์* คือตัวแทนของการเปลี่ยนผ่านจากการนำความคิดว่าด้วย “แบบ” ทางความคิด (idea หรือ *eidos*) ที่เพลโตเคยพัฒนาขึ้นในบทสนทนา *รีพับลิก* มาเปลี่ยนให้กลายเป็นองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงไปสู่สถานการณ์ในทางปฏิบัติและความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในความเป็นจริงผ่านการใช้อุปมานิททัศน์ และสิ่งหลังนี้เองคือสิ่งที่เพลโตใช้คำว่า “พาราไดม์” (paradigm) ซึ่งมาจากคำว่า *paradeigma* ในภาษากรีกโบราณ โดยหาก *eidos* คือการเข้าถึงตัวภววิทยา (ontology) ขององค์ความรู้แล้ว *paradeigma* ย่อมเทียบได้กับเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาความคิดเพื่อไปให้ถึง *eidos* หรืออาจเรียกว่าเป็นทั้งญาณวิทยา (epistemology) และวิธีวิทยา (methodology) ขององค์ความรู้นั้น ๆ (Lane, 1998) ดังนั้นก่อนที่จะกล่าวถึงพาราไดม์ว่าด้วยรัฐบุรุษต่อไป จึงสมควรที่บทความชิ้นนี้จะเริ่มต้นด้วยการสำรวจและวิเคราะห์แนวคิดด้วยเรื่องพาราไดม์ของเพลโต เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่าการทำความเข้าใจสิ่งที่เรียกว่าพาราไดม์นั้นแยกไม่ออกจากการทำความเข้าใจประเด็นเรื่องรัฐบุรุษและคุณลักษณะของความเป็นรัฐบุรุษของเพลโตใน *โพลิติคส์* อย่างไรก็ตาม

⁹ คำว่า “paradigm” ในบทความชิ้นนี้ ต่อจากนี้จะมีการเขียนทับศัพท์ด้วยคำในภาษาไทยว่า “พาราไดม์” เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจว่าในบทสนทนา *โพลิติคส์* ยังมีพาราไดม์ในความหมายอื่น ๆ นอกเหนือไปจากพาราไดม์ที่แปลเป็นภาษาไทยว่า “กระบวนทัศน์” ตามนัยที่เสนอโดย Thomas Kuhn

แม้ในหลายส่วนของ*โพลิตีคัลเพลโต*จะใช้พาราไดม์ในความหมายขององค์ความรู้ที่เชื่อมโยงไปสู่สถานการณ์ในทางปฏิบัติ เช่น การใช้ศิลปะของการถกทอเป็นอุปมาที่สัมพันธ์กับการเมือง แต่ในเวลาเดียวกันเพลโตก็จะนำแนวคิดเรื่องพาราไดม์ดังกล่าวนี้ไปใช้เพื่อไต่ระดับขึ้นไปสู่การสร้างแบบทางความคิด หรือ *eidos* ด้วยเช่นกัน เช่น การใช้แนวคิดเรื่องคนถกทอมาเทียบเคียงกับรัฐบุรุษ สิ่งนี้ยังรวมถึงคำอธิบายเกี่ยวกับแนวคิดที่เรียกกันในปัจจุบันจากงานของ Thomas Kuhn ว่า “การเปลี่ยนย้ายกระบวนทัศน์” (paradigm shift) ที่เกิดขึ้นในองค์ความรู้หนึ่ง ๆ จากกรณีตัวอย่างที่ผู้มาเยือนจากเอเลียนำมาแสดง เช่น ในตอนหนึ่งของบทสนทนา*โพลิตีคัล* (เริ่มต้นจาก 268d5) เมื่อผู้มาเยือนจากเอเลียจะกล่าวถึงเทพปกรณัม (mythology) ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมมนุษย์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต และเสนอว่าในยุคสมัยของเทพเจ้าโครนอสนั้นประกอบด้วยแบบแผนของหลักการและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการปกครองในรูปแบบหนึ่ง แต่เมื่อสิ้นยุคสมัยของโครนอสแล้วเกิดแบบแผนของหลักการและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการปกครองอีกรูปแบบหนึ่งขึ้นแทน และทำให้ลักษณะการทำงานของผู้ปกครองที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคนี้ดำเนินไปในทิศทางที่ต่างกันตามไปด้วย เป็นต้น (Plato, 268d5 – 276e14)

จากที่ได้กล่าวไปข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่าแนวคิดเรื่องพาราไดม์ที่เพลโตนำเสนอผ่านบทสนทนา*โพลิตีคัล*ปรากฏในสองความหมายในบริบทที่แตกต่างกัน ความหมายแรกคือความหมายขององค์ความรู้ที่เชื่อมโยงไปสู่สถานการณ์ในทางปฏิบัติผ่านตัวแบบหรืออุปมาที่สัมพันธ์ กับอีกความหมายหนึ่งคือความหมายที่ในอีกกว่าสองพันสามร้อยปีต่อมา Thomas Kuhn จะอธิบายไว้ใน *The Structure of Scientific Revolutions* โดยนำคำว่าพาราไดม์แบบเดียวกันนี้มาใช้อธิบายถึงวิธีคิด วิธีปฏิบัติ หรือหลักการสำหรับใช้ในการทำงานทางองค์ความรู้หรือวงวิชาการด้านใดด้านหนึ่ง โดยที่ผู้คนที่อยู่ภายใต้กระบวนทัศน์หรือพาราไดม์แบบเดียวกันย่อมมีความเข้าใจในวิธีคิด

วิธีปฏิบัติในทางวิชาการแบบเดียวกัน กระบวนทัศน์ในความหมายอย่างหลังนี้เราพบได้ในบทสนทนาโพลิติคัลของเพลโต ดังที่จะอภิปรายต่อไป และด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงมองว่าการพัฒนาแนวคิดที่เรียกว่าพาราไดม์ขึ้นมาจึงนับเป็นความยิ่งใหญ่และคุณูปการอีกประการหนึ่งของบทสนทนาโพลิติคัลมากกว่าที่นักวิชาการก่อนหน้านี้เคยนำเสนอมา ดังปรากฏการตีความของนักวิชาการรุ่นใหม่ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา เช่น Bossi และ Robinson (2018) หรือข้อเสนอของ Larivée (2018) ว่าสมควรอ่านบทสนทนาโพลิติคัลในฐานะ “*Protreptic to Political Science*” อันหมายถึงแนวทางสำหรับใช้ในการสอนเพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ทางรัฐศาสตร์

จากการพยายามรวบรวมการตีความของนักวิชาการถึงความเข้าใจที่มีต่อคำว่าพาราไดม์รูปแบบแรกที่ปรากฏในบทสนทนาโพลิติคัล ผู้เขียนพบว่าปรากฏคำอธิบายและตีความเรื่องพาราไดม์อยู่หลากหลายแนวทาง เริ่มตั้งแต่การตีความแบบแรกโดย Benjamin Jowett (2021) และ Skemp (1952) ว่าพาราไดม์ในโพลิติคัลใช้ในลักษณะของการแสดงตัวอย่าง ในแง่นี้พาราไดม์จึงเป็น ‘ตัวอย่าง’ (example or exemplars) ในขณะที่นักวิชาการรุ่นต่อมาอย่าง Rowe (1995) และนักวิชาการอีกหลายท่านเลือกที่จะใช้คำว่า ‘ตัวแบบ’ (model) แทน ส่วน Conor Barry (2022) ตีความว่าแนวคิดเรื่องพาราไดม์ไม่ใช่แค่เพียงเรื่องของการสร้างตัวแบบหรือแบบอย่างเท่านั้น แต่พาราไดม์ยังเป็นตัวแบบอันเกิดจากการใช้วิธีการเทียบเคียงกับตัวแบบที่มองเห็นได้ (paradigm as visible model) (Barry, 2022, pp. 8-9) และทำให้แนวคิดเรื่องพาราไดม์ของเพลโตที่ปรากฏในโพลิติคัลนี้แตกต่างไปจากที่ปรากฏในบทสนทนาอื่น ๆ ก่อนหน้า เพราะในโพลิติคัลเพลโตกำลังนำเสนอความหมาย “ใหม่” แก่พาราไดม์ในฐานะตัวแบบที่มองเห็นได้ ซึ่งจะนำมาใช้เพื่อการให้ข้อมูลบางอย่างผ่านการเทียบเคียงกับตัวแบบหรือภาพ (image) หนึ่ง ๆ กล่าวคือเพลโตใช้พาราไดม์เป็นเครื่องมือในการเปรียบเทียบความเป็นจริงสองอย่างที่ไม่เหมือนกัน โดยมีด้านหนึ่งเป็น

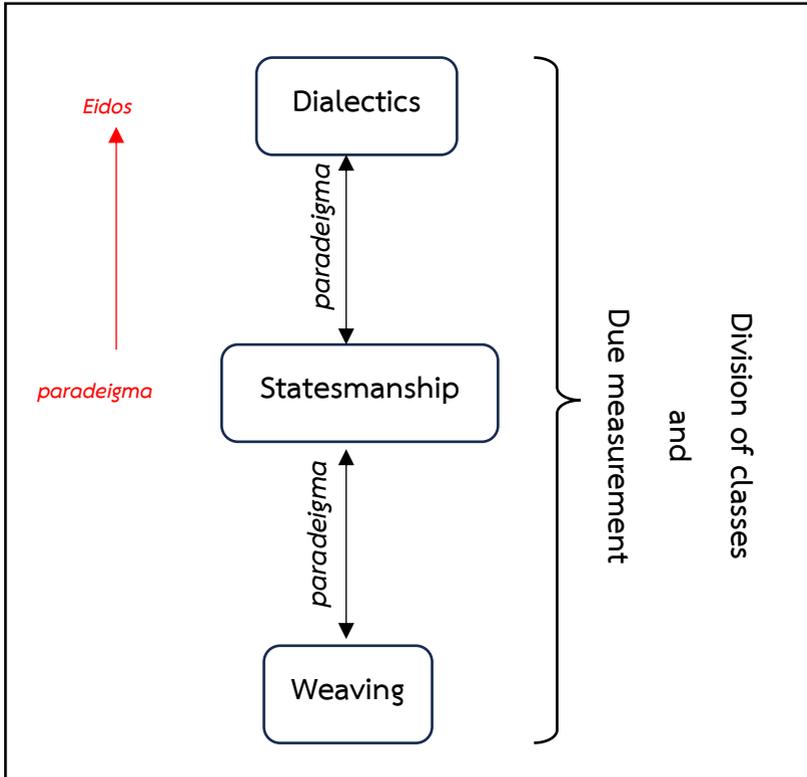
ความจริงที่มองเห็นได้โดยง่าย กับอีกด้านหนึ่งคือความจริงเชิงนามธรรมที่มองไม่เห็น พาราไดม์จึงเป็นการใช้ภาพที่มองเห็น (visible image) ให้นำไปสู่ภาพที่มองไม่เห็น (invisible image) ยกตัวอย่างเช่น การที่เพลโตใช้อุปมาในทัศนการณ์การเมืองโดยเทียบเคียงกับศิลปะของการถักทอ (politics as weaving) ใน*โพลิติคส์* แท้จริงแล้วคือการสร้างองค์ความรู้จากการแสดงตัวอย่างผ่านการใช้ภาพที่มองเห็นคือการถักทอผ้าเพื่อนำไปสู่ภาพที่มองไม่เห็นอย่างการถักทอทางการเมือง ที่ต้องผสมผสานผู้คนในสังคมซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่แตกต่างกันเข้าด้วยกันให้เป็นหนึ่งเดียว หรือตัวอย่างจากอุปมาในทัศนเรื่องอำนาจโด่งดังของเพลโตในบทสนทนา*รีพับลิค*เอง ก็เป็นอีกกรณีหนึ่งที่จะว่าไปแล้วอุปมาอุปไมยเรื่องถักของเพลโตในบทสนทนา*รีพับลิค*นี้ก็เป็นภาพที่มองเห็นเพื่อเทียบเคียงไปสู่ความเป็นจริงในเชิงปรัชญาที่สูงขึ้น อันเป็นภาพที่มองไม่เห็น เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การที่ผู้เขียนนำคำว่าพาราไดม์ในฐานะกระบวนทัศน์มาใช้ตีความ*โพลิติคส์*เพราะเห็นว่า เพลโตกำลังพยายามทำให้เกิดกระบวนทัศน์จากการนำความรู้ความเชี่ยวชาญที่มีอยู่แล้วในเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งประกอบด้วยทั้งความรู้ในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติอย่างศิลปะใน ‘การถักทอ’ มาปรับใช้เพื่อให้เข้าถึงสิ่งที่เรียกว่า ‘การเมือง’ ในฐานะความรู้ความเชี่ยวชาญอีกแบบหนึ่งซึ่งจะต้องประกอบไปด้วยความรู้ในทางทฤษฎีและปฏิบัติด้วยเช่นเดียวกัน ฉะนั้นความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการถักทอในที่นี้จึงเป็นกระบวนทัศน์ที่จะพาไปสู่ความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเมือง ผ่านการพิจารณาแนวทางการให้เหตุผลและแนวทางการปฏิบัติต่าง ๆ ทางการเมือง โดยเทียบเคียงกับศิลปะของการถักทอเพื่อจะก่อให้เกิดการทำตาม “แบบอย่าง” (imitation) ดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เมื่อเราได้กระบวนทัศน์หนึ่งขึ้นมาแล้วก็จะเกิดการทำตามกระบวนทัศน์นั้น กระบวนทัศน์ดังกล่าวสามารถเป็นองค์ความรู้ทางทฤษฎีและทางปฏิบัติสำหรับองค์ความรู้ในอีกสาขาใดสาขาหนึ่งต่อไป

จากการตีความและอธิบายของนักวิชาการก่อนหน้าเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องพาราไดม์ของเพลโตใน*โพลิตีคส์*ที่กล่าวไปในข้างต้น ผู้เขียนจึงเลือกที่จะสรุปและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องพาราไดม์ในบทความชิ้นนี้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ พาราไดม์คือ แบบอย่างของความเชี่ยวชาญ อันประกอบด้วยปัญญาและประสบการณ์ทางปฏิบัติในเรื่องหนึ่ง ซึ่งเหมาะสมแก่การนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการพัฒนาความเชี่ยวชาญในอีกเรื่องหนึ่ง และผลที่ตามมาคือการพิจารณาทสนทนา*โพลิตีคส์*ในฐานะกระบวนการค้นคว้าจากการนำแบบอย่างของความเชี่ยวชาญในเรื่องหนึ่งไปใช้เทียบเคียงเพื่อทำในอีกเรื่องหนึ่งในบริบทและสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไปจากพาราไดม์หนึ่งไปสู่อีกพาราไดม์อีกอย่างหนึ่ง อย่างเป็นลำดับหรือระดับที่อาจดูซับซ้อน และยังเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้อ่าน*โพลิตีคส์*จำนวนมากตั้งข้อสังเกตถึงความสับสนของเนื้อหาของประเด็นที่ปรากฏใน*โพลิตีคส์*ตั้งที่ได้กล่าวไปแล้ว อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากประเด็นเรื่องพาราไดม์ตามแนวทางที่วางไว้แล้ว ย่อมพบว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวของ*โพลิตีคส์*แท้จริงแล้วอาจมีความเชื่อมโยงกันได้ผ่านมุมมองเกี่ยวกับพาราไดม์ในฐานะกระบวนการค้นคว้าของเพลโตจากพาราไดม์ในเรื่องหนึ่งไปสู่พาราไดม์ในอีกเรื่องหนึ่ง และพร้อมกันนั้นก็สอดแทรกวิถีคิดเกี่ยวกับการเข้าถึง “พาราไดม์ของพาราไดม์” (paradigm of paradigm) ด้วยเช่นเดียวกัน¹⁰ ดังแสดงออกผ่านแผนภาพที่ 1 ซึ่งแสดงภาพรวมคำอธิบายว่าด้วยกระบวนการค้นคว้าและกระบวนการของรัฐบุรุษใน*โพลิตีคส์* ดังนี้

¹⁰ สิ่งที่เพลโตใช้เป็น “พาราไดม์ของพาราไดม์” ก็คือ *paradeigma* ในไวยากรณ์ภาษากรีก (คำนี้ใช้ว่า paradigm ต่อมาในไวยากรณ์ภาษาละติน) หมายถึง การที่เมื่อผู้เรียนภาษาเข้าใจวิธีการผสมองค์ประกอบในการเรียนพยางค์หนึ่ง สามารถกลายเป็น “ตัวอย่าง” ให้เรียนพยางค์อื่นๆ ได้อีกไป (Plato, 277e-278b) อนึ่ง Kuhn ก็ใช้ตัวอย่างเพื่ออธิบายคำว่า paradigm จากไวยากรณ์ภาษาละติน (Kuhn, 1970, p. 23)

แผนภาพที่ 1 : พาราไดม์และวิธีการทางปรัชญาในโพลิติกส์

ที่มา: พัฒนาโดยผู้เขียน

ในการทำความเข้าใจภาพรวมของกระบวนการที่ค้นคว้าด้วยรัฐบุรุษของเพลโตนั้น ผู้เขียนเห็นว่าสมควรเริ่มต้นจากส่วนที่อยู่ด้านล่างสุดที่เพลโตนำมาใช้ในอุปมานิทัศน์ นั่นคือศิลปะของการถักทอ (weaving) ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นของการนำผู้อ่านไปสู่แบบ

ทางความคิดหรือ *eidos* ในเรื่องของไดอะเล็กติกส์ (dialectics)¹¹ ดังนั้นวิธีการนำเสนอความรู้ของเพลโตที่ปรากฏใน *โพลิตีคัส* สำหรับผู้เขียนจึงมีลักษณะวางซ้อนกันอยู่เป็นชั้น ๆ โดยไล่เรียงจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมที่สุดคือศิลปะของการถักทอ (weaving) ก่อนจะได้ระดับด้วยการใช้พาราโดมเป็นเครื่องมือไปสู่สิ่งที่อยู่สูงขึ้นไปและเป็นนามธรรมมากขึ้นอย่างความเป็นรัฐบุรุษ ซึ่งต่อมาความเป็นรัฐบุรุษที่ว่านั้นก็กลายเป็นฐานให้แก่การได้ระดับเพื่อทำความเข้าใจในสิ่งที่สูงขึ้นที่เพลโตต้องการนำเสนอคือไดอะเล็กติกส์ผ่านเครื่องมือที่เรียกว่าพาราโดมเช่นเดียวกัน นั่นคือการถักทอเป็นพาราโดมให้แก่การได้ระดับไปสู่แบบทางความคิดที่เรียกว่ารัฐบุรุษ ส่วนรัฐบุรุษก็จะกลายเป็นพาราโดมให้แก่การได้ระดับไปสู่แบบทางความคิดที่เรียกว่าไดอะเล็กติกส์ในท้ายที่สุด และด้วยวิธีการเช่นนี้เองที่เพลโตจะนำมาใช้ต่อยอดเพื่อให้ผู้อ่านใช้ทำความเข้าใจแบบทางความคิดในเรื่องอื่น ๆ ในฐานะพาราโดมต่อไป เช่น แบบทางความคิดเรื่องความดี (idea of the good) เป็นต้น (Plato, 277a – 279a, 285d – 286b)

นอกจากนี้ การให้ความสำคัญของความคิดเชิงนามธรรมเรื่องไดอะเล็กติกส์หรือการแบ่งออกเป็นสองข้างของเพลโตนี้ยังปรากฏอย่างโดดเด่นใน *โพลิตีคัส* ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอและให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่า การแบ่งกลุ่ม (division of classes) และ การใช้มาตรวัดที่ถูกต้อง (due measurement) โดยในเรื่องของการแบ่งกลุ่มจะเห็นได้ว่าในช่วงต้นของบทสนทนา *โพลิตีคัส* ทั้งตัวโสกราตีสหนุ่มและผู้มาเยือนจากเอเลียพยายามสร้างความรู้ด้วยวิธีการไดอะเล็กติกส์จากการจำแนกสิ่งต่าง ๆ ที่นำมาถกเถียงออกเป็นสองกลุ่มที่แยกย่อยลงไปเรื่อย ๆ ผ่านการพยายามค้นหาความ

¹¹ เพื่อป้องกันมิให้ผู้อ่านสับสนกับคำว่า “วิชาวิธี” ของเพลโตกับแนวคิดเรื่องวิชาวิธีหรือ “ไดอะเล็กติกส์” (dialectics) ในภาษาไทย ที่เป็นคำที่นิยมใช้ในความคิดสายมาร์กซิสต์ (Marxist) ดังนั้นผู้เขียนจะใช้โดยทับศัพท์ว่า “ไดอะเล็กติกส์” ทั้งนี้ไดอะเล็กติกของเพลโตในบริบทของ *โพลิตีคัส* เป็นอย่างไรจะได้ขยายความต่อไป

เหมือนและความแตกต่างในเชิงคุณภาพอย่างชัดเจนของสรรพสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องเหมาะสม (Plato, 283b – 285b)

ส่วนในเรื่องของการใช้มาตรวัดที่ถูกต้องเหมาะสมนั้น *โพลิตีคัล*เองก็ชี้ให้เห็นปัญหาอันเกิดจากการเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ ในเชิงปริมาณ เช่น ในตอนหนึ่งของ *โพลิตีคัล*ที่ผู้มาเยือนจากเอเลียอธิบายว่าการแยกมนุษย์ออกจากสัตว์เดรัจฉานเป็นการแบ่งที่ไม่ถูกต้องในเชิงคุณภาพเพราะสองกลุ่มที่ว่าจะมีกลุ่มหนึ่งจะประกอบด้วยสรรพสัตว์ต่าง ๆ มากมายในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งกลับประกอบด้วยมนุษย์เพียงอย่างเดียว (Plato, 263c) วิธีการแบ่งอย่างถูกต้องจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากสำหรับเพลโต โดยเฉพาะในกรณีของการเปรียบเทียบว่าอะไรมากกว่ากันหรือน้อยกว่ากัน (Plato, 284b) ซึ่งนำไปสู่ปัญหาของความไม่ชัดเจนอันเกิดจากมาตรวัดอันเป็นอัตวิสัยของสิ่งให้นำมาเปรียบเทียบหรือตามมุมมองของผู้เปรียบเทียบที่อาจมองความมากน้อยที่ต่างกันแตกต่างกันและปราศจากความชัดเจน [ดังที่ปรากฏในแนวคิดเรื่องมนุษย์เป็นมาตรวัดสรรพสิ่ง (Man is the measure of all things.) ของโซพิสโตผู้โด่งดังอย่างโปรตาโกรัส (Protagoras) ซึ่งวางอยู่บนข้อเสนอที่นำไปสู่การถกเถียงในแบบที่ไม่มีวันสิ้นสุด] แต่ในอีกด้านหนึ่งผู้มาเยือนจากเอเลียเสนอว่าสิ่งที่มีความชัดเจนมากกว่ากลับกลายเป็นสิ่งที่อยู่ “ตรงกลาง” หรือคำถามว่าในเรื่องหนึ่ง ๆ อะไรคือสิ่งที่เหมาะสมมากที่สุดหรือปริมาณเท่าใดคือปริมาณที่มีความเหมาะสมที่สุด ดังนั้นการรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่อยู่ตรงกลางระหว่างสิ่งที่มากเกินไปกับน้อยเกินไปหรืออีกนัยหนึ่งว่าอะไรคือสิ่งที่เหมาะสมจึงเป็นความรู้ที่มีความสำคัญกว่า (Plato, 284e) และประเด็นเดียวกันนี้คือสิ่งที่ต่อมาอริสโตเติลจะนำเสนอแนวคิดเรื่องมาตรวัดที่ถูกต้องนี้ไปขยายความต่อในเรื่องคุณธรรมอันเกิดจากการดำรงตนอยู่ในหลักของความพอดี (Aristotle’s golden mean)

ประเด็นปัญหาเรื่องการแบ่งแบบใดอะเล็กติกส์ที่ว่านี้ยังเชื่อมโยงมาจนถึงเรื่องของการจำแนกระบบการปกครองที่ปรากฏในช่วงปลายบทสนทนา *โพลิตีคัล* ที่แม้จะ

ได้ข้อสรุปเบื้องต้นเกี่ยวกับประเภทของรูปแบบการปกครองจำนวน 6 ระบอบโดยจัดให้ การปกครองของรัฐบุรุษเป็นการปกครองในระบอบที่ 7 ก็ตาม (Plato, 303b) กระนั้น ประเด็นคำถามที่ว่า การปกครองของรัฐบุรุษจัดอยู่ในการปกครองรูปแบบใดรูปแบบ หนึ่ง ใน 6 รูปแบบดังกล่าว หรือแท้จริงแล้วการปกครองของรัฐบุรุษคือการปกครองโดย ตัวเองอีกรูปแบบหนึ่ง ที่จัดเป็นการปกครองในระบอบที่ 7 ถือเป็น การเปิดประเด็นโดย สัมพันธ์กับวิธีการแบบไดอะเล็กติกที่ได้กล่าวไปในข้างต้นโดยตรง ส่วนการจะตอบ คำถามเกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ของการปกครองโดยรัฐบุรุษในการจำแนกรูปแบบการ ปกครองของเพลโตนั้นจำเป็นต้องตอบคำถามใหญ่อีกสองประเด็นด้วยกัน นั่นคือ ประเด็นว่าด้วยแนวปฏิบัติของรัฐบุรุษเป็นอย่างไรและความเป็นรัฐบุรุษนั้นสัมพันธ์กับ ระบอบการเมืองอย่างไร ซึ่งทั้งสองประเด็นมิได้อยู่ในขอบเขตของการศึกษาในครั้งนี้ เนื่องด้วยพื้นที่อันจำกัดของบทความทางวิชาการ ดังนั้นผู้เขียนจะได้ขยายความในสอง ประเด็นดังกล่าวนี้ในโอกาสต่อไป

ประเด็นถัดมาในการทำความเข้าใจวิธีคิดของเพลโตเรื่องพาราไดม์ของ รัฐบุรุษในบทสนทนา*โพลิติคส์*ผู้เขียนจะแบ่งประเด็นในการวิเคราะห์ในส่วนท้ายนี้ ออกเป็น 2 ประเด็นย่อยคือ (1) ความเป็นรัฐบุรุษ (statesmanship) คืออะไร และมี ลักษณะเป็นอย่างไร และ (2) ผู้ที่เป็นรัฐบุรุษควรมีความรู้อะไร/อย่างไร ตามลำดับ สำหรับประเด็นแรกว่าความเป็นรัฐบุรุษ (statesmanship) คืออะไร หรือมีลักษณะเป็น อย่่างไรนั้น พบว่าสิ่งที่*โพลิติคส์*พยายามชี้ให้คนอ่านเห็นคือ คุณลักษณะของความเป็น รัฐบุรุษนั้นแตกต่างไปจากคนดูแลฝูงสัตว์ (herdsman) โดยทั่วไป และดังนั้นรัฐบุรุษจึง มิได้มีหน้าที่เหมือนกับพระเจ้าในยุคสมัยของโครนอส (Kronos) ที่ซึ่งเทพเจ้าคอยเลี้ยงดู ประทานทุกสิ่งทุกอย่างให้แก่มนุษย์พร้อม ๆ กับการบังคับให้ฝูงมนุษย์นั้นกระทำการ ต่าง ๆ ตามที่เทพเจ้าบัญชา และเหตุนี้การการเล่าเรื่องผ่านเทพปรณัมของเพลโตใน *โพลิติคส์*จึงเป็นภาพแทนของการเปลี่ยนพาราไดม์ว่าด้วยรัฐบุรุษเป็นครั้งแรกในบท

สนทนา นั้นคือจากยุคสมัยของโครนอสมาสู่ยุคสมัยของซุส (Zeus) ซึ่งจะถูกนำมาใช้สะท้อนบทบาทหน้าที่ของรัฐบุรุษที่แตกต่างไปจากเดิม โดยนำไปอุปมาทันทีศน์กับบทบาทของผู้ที่ทำการถักทอ (statesman as weaver) หรือผู้ที่คอยช่วยดูแลฝูงมนุษย์ (caretaker of the human herd) และยังเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับโดยสมัครใจ (voluntary) มิใช่ผู้ดูแลฝูงสัตว์ที่ใช้วิธีการบีบบังคับ (enforced) แบบในสมัยโครนอส (Plato, 274-276)

ส่วนประเด็นที่ว่าความรู้ของรัฐบุรุษเป็นอย่างไรนั้น ในส่วนนี้จะพบว่าเพลโตไม่แยกประเภทของการจัดการปกครองในระดับต่าง ๆ แต่เขาถือว่าการจัดการปกครองในทุกระดับตั้งแต่การครองเรือน การเป็นนาย การเป็นราชา การเป็นผู้นำรัฐหรือรัฐบุรุษนั้นล้วนมีแบบทางความคิดเป็นหนึ่งเดียวกัน และประเด็นนี้เองที่ในเวลาต่อมา อริสโตเติลจะนำมาวิจารณ์ไว้ผ่านการนำเสนอข้อเสนอของตนเองที่แตกต่างออกไปในหน้าแรกของ *Politica (Politics)* ของเขา (Aristotle, 1932, p. 1) (โปรตดู Cherry, 2012, p. 3) อย่างไรก็ตาม นอกจากเพลโตจะมองว่าความรู้ของรัฐบุรุษมีความเป็นหนึ่งเดียวกับความรู้ของผู้ครองเรือนและนายทาสในแง่ที่คนเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยความรู้ประเภทเดียวกันในการจัดการปกครองของตนเองในแต่ละระดับทั้งสิ้น เขายังเสนอด้วยว่ารัฐบุรุษกับกษัตริย์คือสิ่งเดียวกัน (Plato, 259a) และศิลปะของความเป็นรัฐบุรุษนั้นเป็นอย่างเดียวกับศิลปะของความเป็นกษัตริย์ (Plato, 280a) ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเพลโตกำลังพยายามเชื่อมโยงคุณลักษณะการปกครองในแบบราชาปราชญ์ที่นำเสนอไว้ใน *รีพับลิก* เข้ากับการปกครองในระดับอื่น ๆ ของเขา แต่ในขณะที่ประเด็นเดียวกันนี้ก็อาจสร้างความสับสนงงงแก่ผู้อ่านได้เช่นกัน เมื่ออ่านไปจนถึงตอนท้ายของ *โพลิติกส์* ที่การสนทนาดำเนินไปถึงประเด็นเรื่องการจำแนกรูปแบบการปกครองออกเป็น 6 ระบอบโดยมีการปกครองของรัฐบุรุษเป็นระบอบที่ 7 ซึ่งแยกออกมาจากการปกครองของกษัตริย์หรือราชาธิปไตยอีกต่างหาก และทำให้ย้อนกลับมา

ตั้งคำถามว่าการที่เพลโตตั้งใจใช้คำว่ารัฐบุรุษในความหมายของกษัตริย์หรือราชาในตอนแรกนั้นจะขัดแย้งกันเองหรือไม่ นั่น ซึ่งส่วนนี้จะได้มีโอกาสขยายความในโอกาสอื่นต่อไป

ในส่วนของประเด็นว่าด้วยความรู้ของรัฐบุรุษ หากพิจารณาตามพาราโตมหรืออุปมานิทัศน์เรื่องการลักทอของเพลโตใน*โพลิตีคัส*แล้ว ย่อมประกอบด้วยองค์ประกอบอย่างน้อย 8 ประการ ดังนี้ *หนึ่ง* ความรู้เชิงทฤษฎีที่มีความจำเป็นต่อการกำกับทิศทาง (theoretical science of directing) แก่บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ภายในรัฐ (Plato, 260a) *สอง* ความรู้เกี่ยวกับวิธีการแบ่งกลุ่มออกเป็นสอง (method of division and sub-division) (Plato, 262b-263b) เพื่อสร้างสิ่งที่ Rowe เรียกว่าความชัดเจนทางความคิด (clarity of thinking) (Rowe, 1995, p. 7) *สาม* ความรู้เกี่ยวกับมาตรวัดที่ถูกต้องว่าอะไรคือสิ่งที่มีมากเกินไป น้อยเกินไป และที่สำคัญที่สุดคือความพอดีหรือทางสายกลางในแต่ละเรื่อง (Plato, 283b-285b) *สี่* คือความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง ที่รวมถึงนัยของการเปลี่ยนแปลงพาราโตมทางการเมืองการปกครองตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง และจังหวะเวลาที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงอีกด้วย (Plato 274a) ซึ่ง Lane และนักวิชาการอีกหลายคนให้ความสำคัญต่อความรู้เรื่องนี้อย่างยิ่ง (Lane, 1998, pp. 2-6) ซึ่งจะนำไปสู่ความรู้ในข้อที่ *ห้า* นั่นคือรัฐบุรุษควรเป็นผู้ที่มีความรู้ในรูปแบบของการคอยดูแลผู้คน (herd-caring) ที่ยินยอมให้เขาทำหน้าที่ดูแล มากกว่าที่จะเป็นการเลี้ยงดูในแบบของการบังคับบัญชาโดยตรง (herd-rearing) (Plato, 276d-e) อันสอดคล้องกับพาราโตมการเมืองการปกครองของยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปจากยุคสมัยของโครนอสมาสู่ยุคสมัยของมหาเทพซุสที่ซึ่งผู้ปกครองมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป *หก* ความรู้ในการกำกับทิศทางและออกคำสั่งแก่บุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องของทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านวาทศิลป์หรือการสื่อสารสาธารณะ การสงครามและการเป็นผู้นำทัพ และการ

พิพากษาคติสินคิ (Plato, 304a-305d) เพื่อที่จะคอยกำกับดูแลให้คนเหล่านี้ใช้ความรู้เหล่านั้นไปเพื่อความถูกต้องเที่ยงธรรมและเพื่อผลประโยชน์ของผู้ที่อยู่ภายใต้ปกครอง *เจ็ด* ความรู้ในการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของกลุ่มคนซึ่งใน*โพลิติกส์*ได้ยกตัวอย่างกลุ่มคนที่ทำหน้าที่ต่าง ๆ เอาไว้ เช่น กลุ่มคนที่ผลิตโภคทรัพย์และสิ่งจำเป็นหรืออำนวยความสะดวกต่าง ๆ กลุ่มคนที่ใช้แรงงาน กลุ่มพ่อค้า กลุ่มพนักงานเจ้าหน้าที่ กลุ่มผู้ทำหน้าที่ด้านความเชื่อและพิธีกรรม และสุดท้ายคือตัวรัฐบุรุษเองซึ่งมีหน้าที่ผสมผสานร้อยเรียงกลุ่มคนเหล่านี้อันเปรียบได้กับการถักทอของค้ประกอบย่อยต่าง ๆ ของสังคมเข้าไว้ด้วยกัน เพราะต่างฝ่ายต่างมีหน้าที่เฉพาะของตนอยู่ภายในโครงสร้างของรัฐ (Plato, 289a1-291a1) ยิ่งไปกว่านั้น ความรู้ในข้อเจ็ดนี้ยังรวมถึงการแยกแยะจัดความสมดุทธ์ของกลุ่มผู้คนที่มีลักษณะจิตใจอุปนิสัยต่างกัน ได้แก่ ฝ่ายกล้าหาญรุดหน้า (courageous) กับฝ่ายรู้จักพอดี (moderate) (Plato, 308e-311b) และ *แปด* คือความรู้ว่าอะไรคือกลไกหน้าที่และข้อจำกัดของสิ่งที่เรียกว่ากฎหมาย (Plato, 297d-301b) ทั้งหมดนี้อาจเรียกรวมกันว่าเป็นการพิจารณาการเมืองในฐานะศิลปะแห่งการถักทอ (politics as art of weaving) ของเพลโตใน*โพลิติกส์* ซึ่งตามทรรศนะของผู้เขียนแล้ว สิ่งนี้คือภาพรวมขององค์ความรู้ที่รัฐบุรุษพึงมี อย่างไรก็ตาม บทความชิ้นนี้ไม่สามารถลงรายละเอียดขององค์ความรู้ทั้งแปดข้อนี้ได้เนื่องด้วยข้อจำกัดของพื้นที่

นอกจากนี้ ประเด็นเรื่องความรู้ของรัฐบุรุษในบทสนทนา*โพลิติกส์*ผ่านการสนทนาตอบโต้ของโสกราตีสหนุ่มและผู้มาเยือนจากเอเลียยังชี้ให้เห็นว่าความรู้ของรัฐบุรุษจัดเป็นความรู้ที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะแบบหนึ่ง (expert knowledge) ไม่ต่างจากความรู้ที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะในเรื่องอื่น ๆ ดังนั้นผู้ที่ครอบครองความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะในเรื่องความเป็นรัฐบุรุษ (statesmanship) ก็จะจัดว่าเป็นรัฐบุรุษ ดังสะท้อนผ่านคำพูดของผู้มาเยือนจากเอเลียในตอนหนึ่งของบทสนทนาว่าผู้ที่เป็รัฐบุรุษอาจเป็นได้ทั้งผู้ที่กุมอำนาจการปกครองหรือผู้ที่ไม่ได้กุมอำนาจ

การปกครองก็ได้เช่นกัน ดังนั้นความเป็นรัฐบุรุษจึงเป็นองค์ความรู้ที่อาจอยู่กับใครก็ได้ที่อาจไม่ใช่บุคคลที่ใช้อำนาจทางการปกครองจริง ๆ แต่อาจกลายเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังหรือผู้ที่คอยให้ความรู้แก่ผู้ที่คอยใช้อำนาจทางการเมืองในความเป็นจริงอีกที่หนึ่งก็ได้ ในแง่นี้สถานะของรัฐบุรุษจึงอาจเป็นไปได้ทั้งการเป็นตัวผู้นำรัฐเสียเอง หรืออาจลอยตัวอยู่เหนืออำนาจทางการเมืองและไม่จำเป็นต้องเป็นผู้กุมและใช้อำนาจนั้นเองโดยตรง เพราะฉะนั้นรัฐบุรุษจึงอาจกลายเป็นเพียงผู้ที่คอยให้ความรู้ ให้คำปรึกษาเบื้องหลังตลอดจนชี้แนะให้แก่ผู้ที่ทำหน้าที่ใช้อำนาจรัฐและทำหน้าที่เป็นผู้กุมอำนาจปกครองรัฐอีกที่หนึ่งก็ได้เช่นกัน และหากตีความองค์ความรู้ของรัฐบุรุษในแง่นี้แล้วย่อมพบว่าบทสนทนา*โพลิติคัล*ยังเปิดทางให้กับการขยายขอบเขตของความเป็นรัฐบุรุษไปยังคนทั่ว ๆ ไปที่แม้จะไม่ได้มีอำนาจหรือไม่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้มีอำนาจให้ทำหน้าที่คอยให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง แต่หากคนผู้นั้นเป็นคนที่ครอบครองความรู้ของรัฐบุรุษอยู่ภายในตัวและพยายามที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะของรัฐแล้ว ในแง่นี้ก็อาจเรียกบุคคลคนนั้นว่าเป็นรัฐบุรุษจากการที่เขาครอบครองคุณธรรมของพลเมือง (civic virtue) ได้ด้วยเช่นกัน (Plato, 259a-c) และสุดท้ายความคิดที่ได้จากการตอบคำถามว่าใครคือรัฐบุรุษในบทสนทนา*โพลิติคัล*ยังได้ระดับไปจนถึงรัฐบุรุษในความหมายที่ปรากฏตอนท้ายของบทสนทนา นั่นคือรัฐบุรุษในฐานะที่เป็น “ระบอบการเมือง” (political regime) และยังจัดเป็นระบอบรูปแบบที่ 7 ที่จัดอยู่นอกเหนือการปกครองในรูปแบบอื่น ๆ อีก 6 รูปแบบคือราชาธิปไตย ทหารราชย์ อภิชนาธิปไตย คณาธิปไตย และประชาธิปไตยในทั้งสองแง่ โดยที่รัฐบุรุษซึ่งเป็นตัวบุคคล (ไม่ใช่ตัวระบอบ) นั้นอาจไปแทรกอยู่ในการปกครองอีก 6 ระบอบในฐานะซึ่งผู้เขียนได้เสนอคำว่า “รัฐปราชญ์” ก็ได้ ถึงแม้ว่าภายใต้ระบอบการเมืองบางรูปแบบอย่างทหารราชย์หรือคณาธิปไตยซึ่งมีได้ดำเนินไปเพื่อผู้อยู่ใต้ปกครองมากกว่ากับที่อยู่ภายใต้ผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้ปกครอง

เหล่านั้น จะเป็นระบอบการปกครองที่ย่อมไม่มีตำแหน่งแห่งที่หรือหนทางให้แก่รัฐบุรุษ และรวมถึงกฎหมายของรัฐบุรุษให้เจริญงอกงามและทำงานต่อไปได้อย่างเต็มที่ก็ตาม

กล่าวโดยสรุป ในการตอบคำถามว่าใครคือรัฐบุรุษในบทสนทนา*โพลิติคัลส์* จึงนำไปสู่การตีความนัยของรัฐบุรุษในหลายระดับ ตั้งแต่รัฐบุรุษที่เป็นตัวบุคคลซึ่งมีทั้งรัฐบุรุษในความหมายแบบแคบที่หมายถึงผู้ที่กุมอำนาจการปกครอง ไปจนถึงรัฐบุรุษตามความหมายที่กว้างขวางออกไปตั้งแต่ผู้ที่คอยให้คำปรึกษาผู้ปกครองไปจนถึงคนทั่วไปที่ไม่ได้มีอำนาจแต่พยายามเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะของบ้านเมือง และท้ายที่สุดรัฐบุรุษที่เป็นตัวบุคคลยังเป็นพาราไดม์ไปสู่ข้อถกเถียงเกี่ยวกับรัฐบุรุษในฐานะระบอบการเมืองในตอนท้าย ที่เป็นจึงกลายเป็นการปกครองในระบอบที่ 7 ซึ่งตั้งอยู่เหนือรูปแบบการปกครองอื่น ๆ ทั้ง 6 ระบอบในท้ายที่สุด

4. บทสรุป

โพลิติคัลส์ จัดอยู่ในบทสนทนาซึ่งเพลโตเขียนขึ้นในช่วงปลายของชีวิต อาจสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของนักปรัชญาผู้ผ่านประสบการณ์และโลกความเป็นจริงทางการเมืองมาพอสมควร เชื่อมโยงสู่การปฏิบัติมากขึ้น อย่างไรก็ตาม *โพลิติคัลส์* ก็เชื่อมโยงกับบทสนทนาเชิงปรัชญาอื่นๆ จำนวนหนึ่งของเพลโตในประเด็นใกล้เคียง สะท้อนถึงเอกภาพทางความคิดที่ทำให้*โพลิติคัลส์* ไม่ได้เป็นงานอ่อนด้อย สัพเพเหระ หรือมีความสับสน อย่างที่นักวิชาการสมัยใหม่บางคนตั้งข้อสังเกตวิจารณ์ไว้แต่อย่างใด

ในภาพรวม แนวคิดพื้นฐานของ*โพลิติคัลส์* คือ “พาราไดม์” (*paradeigma/paradigm*) ซึ่งเพลโตหมายถึงวิธีการอย่างหนึ่งในการใช้ความคิดแบบไดอะเล็กติกส์ เป็นการนำเอาความรู้และความเชื่อขานในเรื่องหนึ่ง ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในทางรูปธรรมมาใช้เป็น “ตัวอย่าง” “ตัวแบบ” หรือ “โมเดล” ในการแสวงหาและพัฒนาความรู้ความเชื่อขานในอีกเรื่องหนึ่ง อันมีความเป็นนามธรรมมากยิ่งขึ้น โดย

อาศัยหลักสำคัญของโตอะเล็กติคส์ว่าด้วยการแบ่งแยก (division) และการกำหนดมาตรวัด (measurement) มาประยุกต์ใช้เชิงอุปมาจากเรื่องหนึ่งมาสู่อีกเรื่องหนึ่ง ในกรณีของ*โพลิติกส์* กล่าวได้ว่าเป็นการนำเสนอ “กระบวนทัศน์” ว่าด้วยรัฐบุรุษ อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง และซับซ้อน โดยนำเอาพาราไดม์จากการถักทอ (weaving) การดูแลฝูงสัตว์ และตำนานว่าด้วยยุคแห่งเทพเจ้า มาใช้เป็นตัวแทนหรืออุปมานิทัศน์

ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ในการนำเสนอ บทความชิ้นนี้เน้นเฉพาะสองประเด็นใน*โพลิติกส์* กล่าวคือ ประเด็นแรก ลักษณะของความเป็นรัฐบุรุษ ซึ่งได้รับการพัฒนาขึ้นให้เป็นแบบสำหรับผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการเมืองการปกครอง เพื่อประโยชน์สุขของผู้อยู่ภายใต้การปกครอง โดยไม่จำกัดหน่วยหรือขนาดของความสัมพันธ์ นอกจากนี้ รัฐบุรุษไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่ครอบครองหรือใช้อำนาจหน้าที่โดยตรง โดยอาจเป็นผู้ให้ความรู้คำปรึกษาแนะนำ หรืออาจหมายถึงสมาชิกของชุมชนทางการเมืองที่เข้าถึงความรู้ดังกล่าวและนำมาใช้ในวิถีทางการเมืองของตน และประเด็นที่สอง ความรู้ความเชี่ยวชาญที่รัฐบุรุษควรมีนั้น กล่าวสรุปโดยรวม ได้แก่ การแยกแยะและถักทอองค์ประกอบด้านต่างๆ ของชุมชนทางการเมืองเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสมและสมดุลย์ สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและช่วงจังหวะเวลาในทางปฏิบัติ โดยองค์ประกอบดังกล่าวยังคงรวมถึงอุปนิสัยของกลุ่มพลเมือง กลุ่มที่ทำหน้าที่ต่าง ๆ และพาราไดม์ของนิติรัฐอีกด้วย

บรรณานุกรม

- Adkins, A. W. H. (1970.) **From the many to the one: a study of personality and views of human nature in the context of ancient Greek society, values and beliefs.** London: Constable.
- Aristotle. (1932). **Politics** (Rackham, H., Trans.). Cambridge, MA: Harvard University Press.

- Barry, C. (2022). **Paradigm, Logos, and Myth in Plato's Sophist and Statesman**. Mayland: Lexington Books.
- Bernadette, S. (1986). **Plato's Statesman: The Being of the Beautiful**. Chicago: University of Chicago Press.
- Blondell, R. (2005). "From Fleece to Fabric: Weaving Culture in Plato's Statesman." **Oxford Studies in Ancient Philosophy**, 28: 23-75.
- Bossi, B. & Robinson, T. M. (2018). **Plato's Statesman Revisited**. Berlin: De Gruyter.
- Chaiyaporn, C. (1992). **Plato's theory of man in relation to his political philosophy**. (Doctoral Dissertation) London School of Economics and Political Science.
- Cherry, K. M. (2012). **Plato, Aristotle, and the Purpose of Politics**. New York: Cambridge University Press.
- Dimas, P, Lane, M. & Meyer, S. S. (Eds.). (2021). **Plato's Statesman: A Philosophical Discussion**. Oxford: Oxford University Press.
- Egyed, B. (2023). "Questioning the Statesman." **Open Journal of Philosophy**, 13(1): 7-31.
- Havelock, E. (1988). **The Muse Learns to Write: Reflections on Orality and Literacy from Antiquity to the Present**. New Haven, Connecticut: Yale University Press.
- Hoffmann, M. H. G. (1993). "The "Realization of the Due-Measure" as Structural Principle in Plato's Statesman." **Polis. Newsletter of the Society for the Study of Greek Political Thought**, 12: 77-98.

Inamura, K. (2023). "The Eleatic Stranger's Method in Aristotle's Ethics." **Cambridge Classical Journal**, 69(1): 22-43.

Klein, J. (1977). **Plato's Trilogy**. Chicago: University of Chicago Press.

Klein, S. (1988). "Plato's "Statesman" and the Nature of Business Leadership: An Analysis from an Ethical Point of View." **Journal of Business Ethics**, 7(4): 283-294.

Kritsanamitra, W. (2005). **A study on Plato's statesman**. (Master's Thesis) Faculty of Political Science, Chulalongkorn University.

Kuhn, T. S. (1970). **The structure of scientific revolutions**. Chicago: University of Chicago Press.

Lane, M. (1998). **Method and Politics in Plato's Statesman**. Cambridge: Cambridge University Press.

Lane, M. (2023). **Of Rule and Office: Plato's Ideas of the Political**. Princeton: Princeton University Press.

Larivée, A. (2018). "Taking Frustration Seriously. Reading Plato's Statesman as a Protreptic to Political Science." In Bossi, B. & Robinson, T. M. (Eds.), **Plato's Statesman Revisited** (pp. 11-34). Berlin: De Gruyter.

Merrill, J. P. (2003). "The Organization of Plato's "Statesman" and the Statesman's Rule as a Herdsman." **Phoenix**, 57(1): 35-56.

Miller, M. (1980). **The philosopher in Plato's Statesman**. Las Vegas: Parmenides.

Neiman, P. (2007). "The Practicality of Plato's "Statesman"." **History of Political Thought**, 28(3): 402-418.

- Palmer, J. A. (1999). **Plato's reception of Parmenides**. Oxford: Oxford University Press.
- Parsons, W. (2004). "Not Just Steering but Weaving: Relevant Knowledge and the Craft of Building Policy Capacity and Coherence." **Australian Journal of Public Administration**, 63(1): 43-57.
- Plato. (1892). **Statesman** (Jowett, B., Trans.). Retrieved from <https://www.gutenberg.org/files/1738/1738-h/1738-h.htm>
- Plato. (1921). **Plato in Twelve Volumes**, Vol. 12 (Fowler, H. N., Trans.). Cambridge, MA, Harvard University Press. Retrieved from <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0172%3Atext%3DStat>.
- Plato. (1995). **Statesman** (Rowe, C. J. Ed. & Trans.). Oxford: Oxbow Books.
- Plato. (1997). **Plato: Complete Works** (Cooper, J. M., Ed.). Indianapolis, IN: Hackett.
- Plato. (2001). **Statesman by Plato** (Jowett, B., Trans.). Blacksburg, VA: Virginia Tech.
- Plato. (2002). **The Statesman** (Skemp, J. B., Trans.). London: Bristol Classic Press.
- Ratnatilaka Na Bhuket, P. (2024, June 14). ‘**amnat̄ nai mummōṅg khōṅg nakprat̄ (sōṅg) : phēn tō - ‘amnat̄ khuan̄ yū nai mū nakprat̄ tǣ rawang kan̄ pen thōrarat̄.** [Power in the philosophers’ perspective (2): Plato - Power should be in the hands of the

- philosopher. But beware of being a tyrant.] Retrieved from <https://mgonline.com/daily/detail/9660000087993>
- Rosen, S. (1995). **Plato's "Statesman": The Web of Politics**. New Haven, Connecticut: Yale University Press.
- Rowe, C. J. (1992, August 26-30). **Reading the Statesman** (Symposium). International Plato Society (chair) The Third Symposium Platonicum, Bristol.
- Rowe, C. J. (1995). **Plato: Statesman**. Oxford: Aris & Phillips Classical Text.
- Ryle, G. (2010). **Plato's Progress**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schleiermacher, Friedrich. (1836). **Schleiermacher's Introductions to the Dialogues of Plato** (Dobson, W., Trans.). London: Thoemmes Press.
- Shorey, P. (1933). **What Plato said**. Chicago: The University of Chicago Press.
- Skemp, J. B. (2002). "Introductory Essay and Commentary." In Plato, **Statesman**. London: Bristol Classic Press.
- Stern, P. (1997). "The Rule of Wisdom and the Rule of Law in Plato's Statesman." **The American Political Science Review**, 91(2): 264-276.
- Strauss, L. & Cropsey, J. (2009). **prawat pratyā kān māṅ lem thī nung** [History of Political Philosophy, Volume 1] (Chantarawong, S., Trans.). Bangkok: Kobfai Publishing.
- Strauss, L. (1964). **The city and man**. Chicago: The University of Chicago Press.

Strauss, L. (1966). **Socrates and Aristophanes**. Chicago: The University of Chicago Press.

Vlastos, G. (1975). **Plato's Universe**. Oxford: Clarendon Press.

White, D. (2007). **Myth, Metaphysics and Dialectic in Plato's Statesman**. Hampshire: Ashgate.

Xenophon. (1990). **Conversations of Socrates**. London: Penguin.